

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

Юфтхьабзэр рагъэжъэным
ыпэкIэ республикэ бюджетым
кыххыгъэ мылкъумкIэ Ады-

геим иполице фашъфэгъэ ав-
томобильхэм ялункыбзэхэр
Тхьаклушынэ Аслъан филармо-

ЯмэфэкIыкIэ афэгушыуагъэх

АР-м и МВД ыныбж ильэс 20 зэрэхъурэм фэгъэхьыгъэ мэфэкI зэхыхъэ тыгъуасэ Адыгэ республикэ филармонием шыкIуагъ. Ащ хэлэжъагъэх АР-м и Лышъхъэу Тхьаклушынэ Аслъан, АР-м и Правительствэ хэтхэр, правэухъумэкIо органхэм, къулыкъу ыкIи ведомствэ зэфэшъхьафхэм ялыкIохэр, МВД-м и ветеранхэр, гъунэгъу субъектхэм къарыкIыгъэ хьакIэхэр.

ние чIэхьагъум дэжъ шариты-
жыгъэх. Министерствэм гъо-
гу кыкIугъэм, ащ иветеран-
хэм, непэ исатыр хэтхэм кIэ-
кIэу кызыцатегушыIэгъэхэ
фильмэкIэ мэфэкI зэхыхъэр
кызыIуахыгъ. Нэужым АР-м
и Лышъхъэ зимэфэкIхэм
къафэгушыуагъ. Аужырэ ильэс-
хэм зэхокIыныгъабэ кызыпа-
чыгъ нахъ мышIэми, респуб-
ликэм рэхъатныгъэу ильым
кызырэхъамыгъакIэрэр, мыщ
фэдэ пшъэрыл зилэу Урысы-
ем итхэм анахъ дэгъоу къаха-

хыгъи 10-м зэрэщыщхэр яIоф-
шIэн шытхъу пылъэу зэрагъэ-
цакIэрэм зэришыхъатыр ащ
кыыхигъэщыгъ. ЮфшIэкIэ
амал тэрэххэр яIэнхэм фэшI
ежъ республикэм ишIуагъэ
зэраригъэкIырэри, тапэкIи ащ
кызырэхъамыгъэкIэщтыри
кыIуагъ.

— Цыфэу республикэм
шыпсэххэрэм яшынэгъончъа-
гъэ кышымыкIэным, рэхъат-
ныгъэ ильыным тылгыплъэ-
ныр пстэуми типшъэрыл, ащ
тызэгъусэу тыфэлэжъэн фае,

— кыIуагъ ащ. — Джыри зэ
сыгу кызыдэлэу сышгуфэгушIо,
псауныгъэ шъуиIэнэу, шъуигу-
хэлъхэр пхырышъушышъунхэу
сышгуфэлъало.

Нэужым АР-м хэгъэгу кIоцI
ЮфхэмкIэ иминистрэу Алек-
сандр Речицкэм министерствэм
инепэрэ мафэ, гъэхьагъэу яIэхэм,
пшъэрылэу зыфагъэуцужыкхэ-
рэм афэгъэхьыгъэ доклад кы-
шыгъ, иЮфшIэгъухэм ямэфэ-
кIыкIэ къафэгушыуагъ. Джащ
фэдэу АР-м и МВД имэфэкIыкIэ
кыфэгушыуагъэх Краснодар
краим, Къалмыкь Республикэм,
нэмыкIхэм яправэухъумэкIо
органхэм, Адыгеим икыулыкъу
ыкIи ведомствэ зэфэшъхьафхэм
ялыкIохэр.

ХЪУТ Нэфсэт.

*Сурэтыр А. Гусевым тыри-
хыгъ.*

Лышъхъэм иЮфшIэгъу зэIукIэгъухэр

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу
Тхьаклушынэ Аслъан федеральнэ мигра-
ционнэ къулыкъум Къыблэ федеральнэ
шъолгырымкIэ кадрэхэм ягъэлорышIапIэ
ипашэ игуадзэу Анатолий Федоровымрэ
мы къулыкъум иотделэу республикэм
щылэм ипашэу агъэнэфэгъэ Александр
Пантелеевымрэ тыгъуасэ ЮфшIэгъу зэIу-
кIэгъу адыриIагъ. Отделым ипэшакIэ АР-м
и Лышъхъэ нэIуасэ фашыгъ, джащ фэ-
дэу миграцием ыльэныкыкIэ къэуцурэ
гумэкIыгъохэм, ахэр дэгъэзъжыгъэнхэм
фэшI тапэкIэ Юф зэрэздэшIэщт шыкIэ-
хэм атегушыIагъэх.

НэмыкI субъектхэм ялгытыгъэмэ, миг-
рацием ыльэныкыкIэ гумэкIыгъо инхэр
республикэм ыпашъхъэ имытых нахъ
мышIэми, уналэ зытебдзэн, Юф зыдэп-
шIэн фаеу шыIэр зэрэмымакIэр Тхьаклу-
шынэ Аслъан пэублэм кышыIуагъ. ШыкIагъэу шыIэхэр зэкIэ Урысые Фе-
дерацием изаконодательствэ диштэу
зэшIохыгъэнхэ зэрэфаем анахъэу ыналэ
тыридагъ. АщкIэ федеральнэ миграци-
оннэ къулыкъум иотделэу Адыгеим
щылэм ипашэу агъэнэфэгъэ ыкIи зикан-
дидатурэ дырагъэшIэгъэ А.Пантелеевым
бэкIэ зэрэщыгугъырэр АР-м и Лышъхъэ
кыIуагъ. Амалэу шыIэмкIэ IэпыIэгъу зэ-
рэфэхъушIтхэри кыыхигъэщыгъ.

Федеральнэ миграционнэ къулыкъур
зызэхашагъэм кышыгъэжъагъэу а струк-
турэм А.Пантелеевым Юф зэрэщышIэрэр,
ащ исэнэхъаткIэ къулайныгъэшхо зэрэ-
IэкIэлтыр кыIуагъ А.Федоровым. Пшъэ-
рылэу отделым къыфагъэуцужхэрэр
зэшIохыгъэнхэм ишыпкыэу ар зэрэпы-
лгышIтым, шIуагъэ республикэм кыфи-
хынымкIэ зэкIэ зэришIэщтым ищыхъэ зэ-
рэтелтыр кыыхигъэщыгъ.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

Республикэ бюджетыр гъэцэкIагъэ зэрэхъугъэм едэIугъэх

Адыгеим и Лышъхъэу Тхьаклушынэ
Аслъан пшъэрыл зэрэщышIэгъэм тетэу
Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэу
Къумпыл Мурат зэрэхигъэунэфыкIы-
гъэмкIэ, бюджет хъарджхэм шIуагъэу
къатырэм зыкыгъэлэтыгъэным тегъэпсы-
хьагъэу 2011-рэ ильэсымкIэ зэхъубыгъэгъэ
бюджетыр гъэцэкIагъэ хъугъэ.

— Бюджет ыкIи хэбзэIахэ ыкIи
мыхъбзэIахэ хахъохэм зыкызырэлэтыгъэр
ары, апшъэрэ мэхъанэ зэратырэ лъэныкы-

хэм мылкъу апэIугъэхъэгъэнымкIэ, со-
циальнэ зыпкытыныгъэр кэгъэнэжы-
гъэнымкIэ ащ ишIуагъэ къэкIуагъ, —хи-
гъэунэфыкIыгъэ республикэм и Премьер-
министрэ.

Регионым бюджет политикэу щызэра-
хъэрэм лъапсэ фэхъугъэ пчъэгъэ шъхьа-
Iэхэм мы Юфтхьабзэм шъаIэгъэх. Адыгэ
Республикэм финансхэмкIэ иминистрэу
Долэ Долэтбый кызырриIуагъэмкIэ,
2011-рэ ильэсымкIэ зэхъубыгъэгъэ бюд-
жетым ихахъохэр сомэ миллиард 13,4-рэ
фэдиз хъугъэх, хъарджхэр сомэ милли-
ард 13,8-м шIокIыгъэх, дефицитыр —
сомэ миллион 438-м ехъугъ. Республи-
кэ бюджетым игъэпсынкIэ анахъ мэхъа-
нэ зилагъэхэм ащыщыгъэх къалэу Мые-

къуапэкIэ — процент 43,6-рэ, Тэхъутэ-
мыкское районымкIэ — процент 19,7-рэ
ыкIи Мыекъопэ районымкIэ — процен-
ти 8,5-рэ фэдиз кызырратIупшыгъэр.

Ильэсэу икIыгъэм бюджетыр гъэцэ-
кIагъэ хъуным пае Адыгэ Республикэм
и Законэу «Адыгэ Республикэм 2011-рэ
ильэсымкIэ ыкIи 2012-рэ, 2013-рэ план
чъыгухэмкIэ республикэ бюджетым
ехъылIагъ» зыфилорэм гъогогъуи 4 зэхъо-
кIыныгъэхэр ыкIи хэгъэхъоныгъэхэр
фашIыгъэх. ХъарджхэмкIэ — процент
93,9-кIэ, хахъохэмкIэ — процент 98,8-кIэ
бюджетыр гъэцэкIагъэ хъугъэ. Мылъкоу
къалэIэхьагъэм амал кытыгъэ 2011-рэ
ильэсымкIэ социальнэ пшъэрылхъэу зы-
фагъэуцужыгъэхэр гъэцэкIагъэ хъун-
хэмкIэ.

*Адыгэ Республикэм и Лышъхъэ
ипресс-къулыкъу*

Шагъэхэми гумэкIыгъохэми атегушыIагъэх

**АР-м и Лышъхъэу Тхьаклушынэ Аслъан Адыгэ телевидением ипа-
щэхэм ЮфшIэгъу зэIукIэгъу тыгъуасэ адыриIагъ. Ащ Премьер-ми-
нистрэу Къумпыл Муратэ, финансхэмкIэ министрэу Долэ Долэт-
бый ыкIи лъэкIэ ЮфхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тильэп-
къэгъухэм адырялэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм
иамалхэмкIэ Комитетым ипашэу Шъхьэлэхъо Аскэр хэлэжъагъэх.
Адыгэ телевидением непэ иЮфхэм язытет, гумэкIыгъоу яIэхэм
ахэр атегушыIагъэх.**

Адыгэ телевидением ипашэу ЖакIэ-
мыкIо Вячеслав зэшIохыгъэу яIэхэм
къагъушыIэзэ, унэ шъхьалэу зыщылажъэ-
хэрэм игъэцэкIэжыын зэраухыгъэр
кыIуагъ. Ащ пэIухьагъэр ахыщэр феде-
ральнэ бюджетым кыыхыгъэу ахыщэ
тедзэу къафатIупшыгъагъ. Юфыгъо
шъхьалэу яIэхэм ащыщ унашъхъэм избл-
лэхъун, ащ пай мылкъу къаратынэу ежэх.
2014-рэ ильэсым нэс игъорыгъоу «циф-
ровое вещание» зыфалорэм техъажын-
хэу мэгугъэх. ГумэкIыгъо шъхьалэу зи-

гугъу кышыIыгъэр телевидением иЮ-
фышIэхэм ялэжъапкIэ зэрэмакIэр ары. Ар
ежэхэм акIуачIэ кызырримыхышIтыр, ащ
пэIуагъэхъан ахыщэ IэпыIэгъу зэрящы-
кIагъэр кыIуагъ.

Мы Юфым лъэныкыуитIури игъэкIо-
тыгъэу тегушыIагъ. Непэрэ мафэмкIэ
республикэ бюджетым кыыхыгъэ мил-
лиони 7-м ехъоу телевидением фатIуп-
щырэм кырагъэхъун амал зэрэщымыIэр
республикэм ипашэ кыIуагъ.

— Арэу щытми, цыфхэм ягумэкIы-

гъо Iэпэдэлэл тшIышIтэп, хэжIыпIэхэм таль-
ыхъушIт, охътэ благъэм тфызэпымыгъэ-
фагъэми, IэпыIэгъунчъэу шъукъэнэщтэп,
— кыIуагъ ащ.

Къумпыл Муратэ республикэ бюджет-
тым кыыхыгъэ ахыщэу афатIупшырэр
зэрэщытэу лэжъапкIэм пэIуагъахъэмэ
нахъышIунэу ылытагъ. Адыгеим иЛы-
кIоу Къэралыгъо Думэмрэ ФедерациемкIэ
Советымрэ ащыIэхэри, нэмыкIэу
ищыкIагъэхэри кыыхагъэлэжъэнхэшъ,
Юфыгъом изэшIохын зэрэпылгышIтхэр
ащи кыIуагъ.

ЗэIукIэгъум икIэхым Зэкъошныгъэм
иорденэу къыфагъэшъошагъэм пае
Тхьаклушынэ Аслъан телевидением ипа-
щэхэр кыфэгушыIуагъэх. Ежыри теле-
видением иЮфшIэн зэригъэразэрэр кы-
хигъэщыгъ, тхъашъуегъэпсэу къариIуагъ.
(*Тикоор.*)

Ясатыр кыыхэхъуагъ

Полицием иЮфышлэхэр зышагъэхъазырырэ профессио-
нальнэ еджанлэу станицу Хан-
скэм дэтыр кызыуыхыгъэ нэб-
гырэ 50 фэдизм тыгуыасэ мэ-
фэкл шгуашэ илэу присягэ аш-
тагъ. Хэгъэгу ззошхом хэклэ-
дагъэхэм афэгъэхыгыгъэу кэб-
лэрэ «Егъэшлэрэ машош» дэжэ
чыклогъэ Юфтыхъабзэм хэлэ-
жыагъэх АР-м я Лышыхъэрэ
министрэхэм я Кабинетрэ я
Администрацие ипашэу Вла-
дислав Федоровыр, АР-м хэгъ-
ыгуэ клэц Юфхэмклэ иминистр-
трэу Александр Речицкэр. аш

угъэтым къэгъагъэхэр ыкӀи
къэгъэгъэ блэрхэр кӀэралъхьа-
гъэх, зы такыкърэ афэшъы-
гъуагъэх.

Нэужым Адыгэ Республикэм и Лышхъхъу Тхьаклушынэ Аслъан ышкэлэ полицием ипрофессиональнэ еджапэ кэззырухыгъэхэм закфыфигъэзагъ Вячеслав Федоровым. Пшэ-рылышхоу мы кьулыкьум кьыдилыгъэхэрэр дэх имыгъу агъэцкэнху, цыфхэм яобщественнэ рэхъатныгъэ кьаухъу мэнэу, яхэгъу фэшъыпкъэху фэлэжьэнху кьафэлъауагъ.

Тапэки щытху хэлъу кы-
лыкхур зрахыштым ицыхэ
зэрэтелыр АР-м и Лышхэ
ишлфэс тхылъ кыщиуагъ.

МВД-м иподразделенияхэм кyuлыкy ашызыхьынэу теубытагэ зышшыгэ ныбжыкылэ-хэр присягэр зытэххэгэ тхьапэм клэтхэжыггэх, Урысые Федерацием и Конституцие кыдылытэтэрэ лэныкыо пстэури зэрагэцэклэштыр, цыфхэм афитыныггэхэр кызырэхуэмзштхэр кyауаг.

Ащ буж Адыгэ Республикэм хэгъэгү клоц ІофхэмкІэ иминистрэу Александр Речицкэмр МВД-м иветеранхэм я Совет итхьаматэу Хьутыжэ Азмэтрэ присягэ зыштэгъэ ныбжьыкІэхэм кьафэгушІуагъэх. Къэралыгъом пшъэрылъэу кьафигъэуцугъэр щытху хэлъэу ахынэу кьафэлъІуагъэх. Нэужым илъэс 30-м кыкІоцІ зипшъэрылъхэр щытху хэлъэу зыгъэцкІэгъэхэ Пхэнэе Юрэрэ Хьаджымэ Вячеславрэ ныбжьыкІэхэмкІэ щысэтехыпэу зрэщытхэм кыкІигъэтхызыэ, Александр Речицкэм щытху тхылъхэр ахэм аритыжыгъэх.

КІАРЭ Фатим.

Унаклэ афашлыгъ

АР-м хэргэгу kюцl Иофхэмкl и Министерствэ зыгзашаггэр илгэс 20 мэху. Аш епхыггэ Иофхэбзэ зэфэшхуафхуэ жоныгхуаклм и 15-м республиком шыкгуаггэхэм ашщц профессиональнэ ухазырынымкl Гупчэу Ханскэм дэгым дашы-хэггэз унаклэм икыгзlухын. Мыщ еггэджэн Иофур шыгз-шуахышт. Иофхэбзэм хэлэ-жыаггэх АР-м и Премьер-мини-стрэу Кюмплл Муратэ, аш игу-дзэу Алексей Петрусенкэ, АР-м и Лшыгхгэрэ министрэхэм я Кабинетрэ я Администрацие ил-

щэу Владислав Федоровыр,
хэгъэгү кЮцІ ЮфхэмкІэ мини-
стрэу Александр Речицкэр, про-
фессиональнэ ухъазырынымкІэ
Гупчэм ипашчэу АфэшІэгъо Ам-
бый.

Зэхэхээр Премьер-министрээ Къумпһыл Мурат кызылзыхыз, республикэм и Лыпшхьхэ ыцлэ-клэ кьээрзугьонгьэхэм шлуфхэс кыарихыз. Полицием ханхьхэрэм мы еджаплэм ухьазырыныгызу шагыотырэм, егыджэн лофуу цызызшуахырэн бэ зэрялгы-тыгыр, ялэпэлэсэныгы зэрехи-гьахьорэр ащ кьыхынгьэцгы. По-

лицие лъэшэу обществэм ищы-
кIагъэр Гупчэм кызызригъэхъа-
зырыштым ицыхъэ зэрэтелъыр
Къумпыл Муратэ кыIуагъ.

Гушылэр лыйгэклогтагь министруэ Александр Речицкэм. Мы еджаплэм зэклары кызыэрэщэжэрэр, кылыкбушлэхэм правовой, эстетическэ плуныгыэ зыщагыотыгь члыплэу зэрэщытыр ащ хыгьэунэфкылыгь. Нэбгырэ мин 60-мэ мыщ ухьазырыныгыэ щагыотыгь, иклыгыэ ильэсым нэбгырэ 500-м еху кычыла-гупшыгь. Мы уахьтэм нэбгырэ 80-м еху шеджэ. Зэгорэм зы аудиторие нахь ямылэу зэрэщытыгьэр, джы ашыгыэ унаклэр непэрэ лъэхъаным диштэрэ шапхьэхэмклэ зэрэзтырагьэпсы-хьагьэр ыкли нэбгырэ 300 фэдиз а зы уахьтэм щырагьэджен амал шылэ зэрэхьугьэр Александр Речицкэм кылыагы.

Лентэ пльыжыр зызпауп-
кым, унакэр кьаплыхагь.
Джырэ лъэханым диштэу ар зэ-
тегъэсыхагь, ины, гоу. Зыще-
джэштхэ классы 8, компьютер,
щэрыоптэ, тренажер залхэр хэ-
тых. Мыщ ишфын 2010-рэ илъэ-
сым рагъэжэгъагь, зэклэмкн
федералнэ бюджетым кьыкыгъ-
гъэу сомэ миллион 68-рэ пэлуа-
гъэхьагь.

ІЭШЪЫНЭ Сусан.
Сурэтыр Іэшъынэ Аслъан
Іофтхъабзэм кыыщытырихыгъ.

«Лэгъо-Накъэ» щяІэзэщтых

Теклоныггэм и Мафэ фэггэ-хыгыгу Юфгхэбзэ зэфшхуаф хэр тиреспубликэ шыкгуаггэх. Бэмышгэу нэгж-гужхэр ыкли сэкатныггэ зигхэр зыцагыг республикэ унэ-интернатм мэфэкли концерт шыаггэ. Искусствэхэмкли клэлэцлыкү еджапгэу N 3-м (ипашэр Бэр-сэкю Бэл) члэхэм программэ бай кыаггэлэггэуаггэ.

Мы мафэм кьэзэрэуэоигъэ нэж-гуэжхэм ащыцхэм джыри зы гушгуагъо къяжэщтыгъ. АР-м ЮфшэнымкIэ ыкIи социальнэ хэуэонымгэмкIэ и Мини-

стерствэ кыкылыгъэ сертифика-
ти 5-р кызыралуклагъэр кыара-
уагъ. Ащ ишуагъэкӀэ санато-
риуе «Лэгъо-Накъ» япсауныгъэ
шагъэпытэн альэкӀышт.

Унэ-интернатым ипашоу Бэ-гьюшэ Юныс тызэрэциггэз-гьозаггэмклэ, зыггэпсэфылэм клоштхэр япсауныггэ ыкли гэгъаггэу ялэхэм ялыгыггэу кыхахыггэх. Ахэр тylum Иутыггэхуу нэбгыри 3, зишгъэггэусэ заом хэклодаггэу — 1, Хэггэ-гу зэшохом хэлэггэаггэу — 1. Мафэ кгэс мыхэр «Лггэ-Наккэ» ашэхэм, кызыггэлзэхкклэ, кышггэ-

жыхэзэ ашышт.

Нэжэ-Лужыгэр ыкйи сэкьатынгъэ зифэхэр шыцафыгъ унэ-интернатым непэ зэкълэмкйи нэбгырэ 337-рэ члэс. Ащ шыцэу тылым Иутыгъэхэр — 51-рэ, Хэгъэгъу зэошхом хэтыгъэхэр — 12, зышхьхэгъгъусэ хаом хэкълэдагъэр — 9.

Интернатым кыылукугъэ сертификат 5-м нэмыкIу джыри сертификат 5 ыпшэгкэ кэ-тIогъэ министерствэм кытIуп-щыгъ, ар нэмыкI пансионатым чIэхсэм аратышт.

(Тикорр.).

КІэлэегъаджэхэм
язэнэкъокъу
рагъэжъагъ

Адыгеим ианых кӀэлэегъэджэ дэгъур кызышы-
лэгъошт зэнэкьокъур тыгъуасэ Адыгэ кӀэлэегъэджэ
колледжэу Андырхӕе Хъусенэ ыцӀэ зыхьырэм шы-
рагъыжагъ. Лӕзпкэ проектэу «Гъэсэныгъ» зыфило-
рэм къыдилытэрэ зэнэкьокъум текӀоныгъэ кышы-
дзыыхыгъэхэр ары мыщ хӕлажьэхэрэр. Ахэм ащы-
щых Мыекӕопӕ лицееу N 19-м биологиэмкӀэ
икӀэлэегъаджэу Къадыр Фатимэ, Красногвардейскӕ
районымкӀэ гурыт еджанӀэу N 6-м иублӕплӕ клас-
схэм якӀэлэегъаджэу Шъаукъо Галинэ, Шӕуджӕн
районымкӀэ гурыт еджанӀэу N 11-м урысыбзӕмкӀэ
ыкӀи литературӕмкӀэ икӀэлэегъаджэу Быцтӕкӕ
Нӕфсӕт. ЗӕкӀӕмкӀи нӕбгырибл хӕлажьӕ.

Республикэ зэнэкбоктур кызыэлуйхыг АР-м гэсэн-гэмрэ шлэныгэмрэлэ имини-стрэ иапэрэ гуадзур Надежда Кабановам. Ялофыгбохэр псынклэу, дэгэу эшлохыгэхэ хьунху кьафэлэлуагэх АР-м ипрофсоюзхэм я Федерацие итхаматэ игуадзур Сергей Кошкинур, Адыгэ клэлэгэджэ колледжм ипашэу Ацумыж Казбек ыкли блэклэгыгэ ильэс-хэм мы зэнэкбоктум текло-ныгыгэ кышыдэзыхыгэ клэлэгэдажэхэр.

Юфтхьабзэм кыдыхэлъы-
тагъэу «Методическэ объе-

динение» зыфиЮрэ зэнэкьо-
кьумкІэ «Ильэсым ианахь
кІэлэгэджэ дэгур» рагэ-
жыаг. ЯтІонэрэ-ящэнэрэ мафэ-
хэм кІэлэгэаджэхэм урокхэр
атыштых, класснэ сыхьатхэр
зэхашэщтых. Тхыамафэм кы-
кІоцІ республикэм ианахь
кІэлэгэджэ дэгухэр зэнэ-
кьокьуштых. ЖыоныгьуакІэм
и 24-м Іюгьхабээр аухышт,
теклоныгъэ кьыдэзыхырэм
сомэ мин 50 шІухафтынэу
фагэшшошэшт ыкІи Всерос-
сийскэ зэнэкьокьум хэлэжыэнэу
фитыныгъэ илэ хьушт.

ПАТЫКЪО Анет.

Адыгеим инотариус аныхь дэгъур къыхахыгъ

Ильэс кьэс зэхашэрэ республик зэнэкьокьоу «Ильэсым инотариус анахь дэгъу» зыфиорэм изэфэхьысыжьхэр Адыгэ Республикэм и Нотариальнэ палатэ мы мафэхэм щашыгъэх. Анахь дэгъоу кыхахыгъэр Мыскьопэ кьэлэ нотариальнэ округым инотариусэу Наталья Абрамян ары.

— Хабзэ зэрэхьугъэу, зэнэ-
кьокъур илъэс къэс ретэгъэ-
кIокIы, республикэм инотари-

Рухэм яЮошІэн зэрээхашэрэм уасэ фэтэшІы, — еЮ АР-м и Нотариальнэ палатэ и Президентэу Сэмэгу Людмилэ.

Натаалья Абрамян теклоныгээр кызырзыхыгээр бгээшлггонзу цыгтп. Ильэс пчягээ хуугуу мы структурэм хэтэу, гээхыгээшлхэр ышлыхээ, ипшээрылхэр ащ егээцакIэх. Республикэм итын лваллэхэм адаклоу, федеральнэхэри кыфагыгээшюшагээх.

Нотариус анахь дэгъоу кы-
хахыгъэм свидетельствэрэ
шлухафтын лъапIэхэмрэ зэхэ-
шакIохэм фагъэшъошагъэх.

Адыгэ Республикэм культурэмкIэ и Министерствэ лъэшэу гухэкI шыхыугъ Тхыгъэпсэу Нурбый Исмахылэ ыкъом идунай зэрихъожыгъэр ыкIи ащ иунагъорэ илахьылхэмрэ афэтхьаусыхэ.

Адыгэ Республикэм культурэмкIэ икьэралыгьо бюджет учреждениеу «Адыгеим лъэпкь къашьохэмкIэ и Кьэралыгьо академическэ ансамблюу «Налмэсым» хэтхэм лъэшэу гухькI ашыхьулгь мы ансамблэм иветеранэу Тхьаггэпсэу Нурбий Исмахилъгь ыкьом идунэу зрихьожьыгьтэр ыкIи ащ иунагьорэ илэхьылхэмрэ афэтхьаусыхэх.

Ветеранхэр агъэшлуагъэх

Хэгъэгъу ззошхом Текло-ныгъэр кызыщыдахыгъэр илээс 67-рэ зэрэхъугъэр Адыгеим игъэклотыгъэу шыхагъэунэфыкыгъ. Гурьт еджаплэхэр, клэлэцлыкы ыгъыплэхэр мы мэфэкым яшыпкъэу хэлэжъагъэх, ащ фэгъэхыгъэ лофтхьабзэхэр ащызэхашагъэх. Ветеранхэр кырагъэблагъэхээ концертхэр къафатыгъэх, шлухьафтынхэр афашыгъэх.

Джащ фэдэу клэлэцлыкы ыгъыплэу N 9-м иклэлэплэхэр клэшакло зыфэхъугъэх мэфэкл лофтхьабзэр зэхашагъ. Хэгъэгъу ззошхом иветеранхэу Иван Кошкинымрэ Любовь Овчиренкэмрэ ыгъыплэм кырагъэблагъэх, клэлэцлыкхэм къагъэхъазырыгъэ концертм рагъэпллыгъэх.

ыгъыплэм ипашэу Шатлэжъо Тэмарэ кызырлыуагъэмклэ, хабзэ зэрафэхъугъэу, илээс къэс ветеранхэр кырагъэблагъэхээ, мы мэфэкым фэгъэхыгъэ лофтхьабзэхэр зэхашэх. Куп нахьыжъхэм арыс клэлэцлыкхэм заор зыфэдагъэр къафатыгъэ, заом фэгъэхыгъэ сурэт цыкыгъэр арагъэшлых,

усэхэр, оредхэр арагъэшлэх.

— Кытклэхъухэр лэужхэм тыхэгъэгъу итарихь ашлэн фэе, — ело Тэмарэ. — Ащ пае тикъэралыгъо чыплэ гъэнэфагъэ шызыубытыгъэ мафэм икъэбар клэлэцлыкхэм яцыкыгъом кышцегъэжъагъэу къафэтыгъэ, шлэжыр агъэлэзпэнэу тэплэх.

Клэлэплэхэу Нэгъыркъо Зурьет, Джамиля Адюкова, пианинэм къезыгъэлорэ Кьудайнэт Анисэт клэлэцлыкхэр мы мэфэкым зэрифэшъуашэу фэгъэхъазырыгъэх. Заом фэгъэхыгъэ усэхэм къаджагъэх, оредхэр къауагъэх, къэшъуагъэх. Ветеранхэм рэзныгъэ гушылэхэмклэ клэлэцлыкхэм зафагъэзагъ. Тапэклэ заор зышыщыр амышлэу, мамырныгъэ тыхэгъэгъу илэу, узынчъэу цылэнхэу ахэр клэлэцлыкхэм къафэлэлуагъэх. Нэужым ветеранхэм нэпэплэ шлухьафтынхэр афашыгъэх.

Мэфэкл концертм ыуж клэлэцлыкхэм ветеранхэр ягъусэхэу нэпэплэ сурэтхэр атырагъэх, шархэр ошбогум дагъушцэжъэх.

КИАРЭ Фатим.

Еджаплэр амалыклэхэм альэхъу

Мыекъопэ районмклэ кьутырэу Красноульскэм дэт гурьт еджаплэу Хьорэлл Казбек ыцлэ зыхьырым бэмышлэу тыщылагъ. Ащ ипашэу Бжэц Асыет кызырлыуагъэмклэ, еджаплэм мы аужырэ уахътэм зэхьокыныгъэхэр шыхъугъэх. Ахэм ашыщ клэлэцлыкы общественнэ организациеу «Гугъэ» зыфиорэр зэрэзэхашагъэр. Еджаплэм патриотическэ плуныгъэм мэхъанэшо шыраты. А организацием хэтхэр зэнэкьокъу зэфэшъафхэм ахэлажъэх ыкли апэрэ чыплэхэр кыдахых.

— Поселкэу Тульскэм «Лидер» ышлэу клуб шызэхашагъ, — ело Асыет. — Ащ пшэрылэ шъхьалэу илэр сабийхэм чаныгъэ ахэлэу лофтхьабзэхэм ахэлэжъэнхэр ары. Къэралыгъом илэ шылаклэр нахьышлу шыгъэным фэлорышлэр социальнэ проектхэм тиджаплэ ахэлажъэ. Лэныкьохэм ашыщэу тэ, кьо-

джэдэхэм, анахь кытпоблагъэр мэкъу-мэщыр арыти, ар кыхэхыгъ. «Школьная теплица» зыфиорэ проектым гъэсэныгъэ тедзэ къэзытырэ республикэ Гупчэм уасэу кыфишлыщтым тежэ. Проектм изэхэгъэуон кышцедэтлытагъ ныбжыкыклэхэм лофшланлэ кьалэм зыщамыгъотыклэ, чылэм ашъхъэ щалыгъыжыным, мэкъумэщ бизнесым иамалхэр къалэклэханхэм ар фэлэжъэнэу.

Иклэхум гушылэ заулэ Красноульскэм дэт клэлэцлыкы ыгъыплэм фэгъэхыгъэу къасломэ шлоигъу. Илээс пчъагъэ хьугъэ ащ лоф зымышлэрэр. Джы Мыекъопэ районм иадминистрацие ипашэу Евгений Ковалевым ыгъыплэм иунашъхъэ зэрэзэблахъушт ахьщэр къафитупшыгъэу лофшлэным фэжъагъэх. А кьэбарым кьутырэдэхэр лэшэу ыгъэгъушлуагъэх.

МЕРТЦ Леонид.

НАРКОКОНТРОЛЫМ КЪЕТА

Хэклиплэ кыгъотыгъ

Адыгэ Республикэм инаркополицейскэхэм бэмышлэу кыхагъэшчыгъ Мыекъуапэ шыпсэурэ хульфыгъэу наркотикхэр зиунэ шызыгъэхъазырыщтыгъэхэр ыкли зыщэщтыгъэхэр.

Къэлэгъунэм щыт унэ зэтетым члэхэм тлэклэ шлагъэ наркополицейскэхэм макъэ зарагъэлугъагъэр, фэтэрэу зэпымыоу телевизорым лэшэу кызышырагъалорэм ыкли куохау ренэу кызырылукирэм фэгъэхыгъэу.

Къулыкъум илофшлэхэм оперативнэ-лэхъон лофтхьабзэу зэрахъагъэм ыуж агъэунэфыгъ 1975-рэ илээсым кэхъугъэ хульфыгъэу мы унэм фэтэр шызилагъэм наркопритон шыпкъэ ар зеришыгъэр, ежэжырэу ыгъэхъазырырэ наркотикым илугъэклэ зэпымыоу чэш-зымафэм зэрэпыллыгъэр. Наркоманым хэклиплэ кыгъотыгъ — «скороварка» зыфалорэ кастрюлэмклэ наркотикыр «кыахыфштыгъ» къаглохэрэм кыфахырэ лэзэгъу уц зэфэшъафхэм. Нахьыбэрэм ахэр кызышыщтыгъэхэр зыныбжы илээс 30-м нэсырэ бзылфыгъэхэр арыгъэ. Гъэшлэгъоны, рецепт ямылэу ахэм бэшэрэб цыклуи 10 — 20 аптекахэм къашащфын алъэкыштыгъ. Ахэм янахыбэр клэлэцлыкхэр пскэхэ хъумэ зэрялэхэрэ лэзэгъу уцэу зэрэщытыгъэхэм

фэшл бзылфыгъэ ныбжыкыклэхэм ясабийхэм апае ащэфэу фармацевтхэм алъытэщтыгъэнкли хъун.

Наркоманым «ибизнес» кыхыгъэлажэщтыгъ ар зыдэпсэуштыгъэ бзылфыгъэу 1977-рэ илээсым кэхъугъэр. Ау пэшлорыгъэшэу ар мастэм «тыригъэтлысхьагъэу» щытыгъ. Мафэм пчъагъэрэ ащ ыпшгъэ наркотик хильхьэщтыгъ хульфыгъэм. Бзылфыгъэм исабий цыкылу чидзыжыгъэу наркоманым «лэпылэгъушлоу» илагъ: унэр зэлихыштыгъ, бзэдэжшлагъэу зэрахъэрэр къэмылэгъоным, ащ «иужхэр» гъэклэдыгъэнхэм пылтыгъ.

Наркополицейскэхэм къауытыгъэх фэтэрыр зиери, ащ «ихьаклэхэри». Джы законом кызырэдиллыгъэу, хульфыгъэу притоныр зэхэзшыгъэм илээси 6-м нэсэу хьапс тыралъхьашт, ащ «ищэфаклохэм» административнэ пшэдэкыжъ арагъэхьышт.

Урысыем и ФСКН Краснодар краймклэ и Регион гъэлорышланлэ АР-мклэ и Къутамэ ипресс-къулыкъу.

Гъэтхасэхэм япхьын гъунэм фэклуагъ

Мэфэ ошлоу кызыккылы-кыуагъэхэр агъэфедэхээс гъэтхээс зэфэшъафхэм япхьын республикэм шагъэлэшыгъ. А лофшлэнхэм язэшлохын фэгъэхыгъэ зэнэкьокъуныгъэу районхэм азыфагу илтым анахь гъэхъагъэ шишлыгъ Джэджэ районм. Ащ пстэумкли гъэтхээс гектар мин 29,3-м фэдиз хъазыр шапхьынэу агъэнэфэгъагъэмэ, жьоныгъуаклэм и 15-м ехьулэу апхьыгъэр гектар мин

31-м кьэхъугъ. Ащ шыщэу лэжыгъэ кызытыщт гъэтхасэхэм гектар мини 5,4-рэ, тыгъэгъазэм гектар мин 23,4-рэ, соем гектар мин 1,7-м ехьу рагъэубытыгъ.

Мыгъатхэ пстэумкли республикэм гъэтхасэу шапхьын фаер гектар мини 117-м ехьу. Ар гъэрэкло пстэумкли апхьыгъагъэм нахь гектар мин 15 фэдизклэ нахьыб. Гъэтхасэхэм япхьын районхэм зыщанагъэ-сыгъэ процент пчъагъэр: Шэу-

джэныр — 96-рэ, Тэхьутэмыкьуаер — 89-рэ, Мыекъуапэр — 78-рэ, Кошхьаблэр — 77-рэ, Теуцожьыр — 71-рэ, Красногвардейскэр — 67-рэ.

Гъэтхасэхэу республикэм анахьыбэу шапхьыгъэхэр: тыгъэгъазэр — гектар мин 65,7-м фэдиз, ар гъэрэкло ащ фэдэ уахътэм ехьулэу апхьыгъагъэм нахь гектар мин 26,6-клэ нахьыб, лэжыгъэ кызытыщт натрыфыр — гектар мин 16,3-м ехьу, пынджыр — гектар мини 4,6-рэ, соер — гектар мини 3-м ехьу, зэнтхьыр — гектар мини 2-м ехьу.

ЛЭХЪУСЭЖЪ
Хьаджэртбый.

Илэнатлэ кызыфигъэфедээс...

Мыекъопэ районм ипрокуратурэ уплэкълунхэр зызэхэщэхэм, МВД-м ирайон отдел иучастковэхэм ашыщ горэм илэнатлэ кызыфигъэфедээс, бзэдэжшлагъэ зэрихъагъэу кычлэгъэщыгъ. Ащ илофшлэнклэ кыгъэлэжъонэу илэхэм ахигъэхъоным фэшл протокол нэпцлхэр зэхигъэуцощтыгъэх, нэмык бзэдэжшлагъэхэри зэрихъагъэх. Районм шыпсэурэ нэбгыритлу общественнэ

чыплэм щешъуи шыбырсырыгъэу зэратырилъхъагъэм фэшл административнэ пшэдэкыжъ арагъэхыгъ. Прокуратурэм тхьаусыхэ тхылъэу кылыккылажъагъэм кыпкъырыкызы мы лофыр иклэрыклэу зызэхэфежыжым, участковэ уполномоченнэ пае уголовнэ лоф кызылэуихыгъ ыкли мыхэм анэмыклэу джыри протокол нэпцлэу 5 зэхигъэуцагъэу ыгъуныфыгъ.

МВД-м и Мыекъопэ район отдел иучастковэ уполномоченнэ протокол нэпцлхэр зэрэгъэгъэуцощтыгъэм, илэнатлэ ежы ышъхъэ пае кызыррэзыфигъэфедэагъэм (ащ фэдэу гъогъуи 7 агъэунэфыгъ), ыгъэщынэхэрэ ямылажъэр зэрэзытыраригъэлъхъажыщтыгъэм апае судым илоф шызэхэафыгъ, мы мафэхэм ащ пшэдэкыжъэу тыралъхъагъэр епшыны.

ФэгъэкӀотэныгъэхэр яӀэщтых

Туристическэ кластерэу агъэпсыштым кыдыхэлъытэгъэ къушхьэ курортхэм ямастер-план зыфэдэщтыр илэсэу тызыхэтым иӀоныгъо-чъэпыогъу мазэхэм адэжь инвесторхэм арагъэлъэгъушт. Кавказым итуризмэ зиушъомбгъуным фэгъэхьыгъэ «Ӏэнэ хъураеу» Урысыем и Общественнэ палатэ шызэхашагъэм кышыгушыӀэз ар кыӀуагъ ОАО-у «Темыр Кавказым икурортхэм» ядиректорхэм я Совет итхьаматэу, сенаторэу Билалов Ахьмэд.

— Мастер-планхэм яшӀуагъэкӀэ псэуалъэу ашыӀытхэм (тучанхэм, хьакӀэщхэм, шапӀэхэм, нэмыкӀхэм) инвесторхэми, а чыӀӀэхэм ашыӀсэурэ цыфхэмизащэгъэгъозэн амал яӀэшт. Кыхышху, шыузыфадер шыушы. ШыуичӀыгу зэршъуиер кыжъугурылон фае, — кыӀуагъ А. Билаловым Те-

мыр Кавказым ирегионхэм ашыӀсэуэху, туристическэ кластерым игъэпсын кыхылажъэ, ибизнес кызыӀузыхы зышӀоигъохэм закыфигъазэзэ.

Ащ кызырэхигъэщыгъэмкӀэ, коммунальнэ ыкӀи транспортнэ инфраструктурэр зэкӀэ къралыгъом ыгъэпсыштых, джащ фэдэу проектм кыхылажъэнэу фаехэм фэгъэкӀотэныгъэхэр афашыӀтых.

— Курортхэр зышагъэпсыштых чыӀӀэхэм ашыӀсэурэ цыфхэмкӀэ мыщ фэдэ екӀолӀа-кӀэр фэдэ. Чыгур кыащфын ишыкӀагъэп, илэс 49-рэ алыгынэу ар бэджэндэу кьараты. Ахыщэу халхьэрэм илэси 5 — 10-м зыкыгъэщыпкъэжын фае, — кыхыгъэщыгъ Билалов Ахьмэд.

Сенаторым кызырӀуагъэмкӀэ, джырэ нэс шыӀырым Иоф цызышӀэрэ бизнесменхэм нахь кын альэгъуштыгъэ, коррупциери ащ кыхыахъоштыгъ. Джыхэм янахыбэр дэгъэзыжыгъэ хушты.

— Регионым ибизнес цыкӀурэ гурытымрэ хэхъоныгъэхэр ашыӀхэр, мыщ кьаолӀэрэ туристхэм яфӀо-фашӀэхэр Европэм ишапхъэхэм адиштэху гъэпсыгъэныр — джары пшъэрыл шъхьалэу тилэр, — кыӀуагъ А.Билаловым. — Зиоф кызыӀузыхы зышӀоигъо предпринимательхэм къралыгъор ӀэпыӀэгъу афэхушты, банкым чыфэу кыӀахырэм илэсым кыкӀоцӀ проценти 2—3 ныӀэп техъоштыр.

ОАО-у «Темыр Кавказым икурортхэр» зыфилорэм ипресс-кыулыкъу.

ПЕНСИЕХЭМКӀЭ ФОНДЫМ ШЪУЩЕГЪЭГЪУАЗЭ

Зэпыугъо афэхуугъэп

УФ-м ПенсиехэмкӀэ ифонд ипшъэрылхэм ахэхьэрэ лъэныкъомкӀэ, пенсиехэр афэгъэуцугъэнхэр, кьа-фалытэжыгъэнхэр, пенсиехэмрэ социальнэ пособиехэмрэ ятыгъэнхэр зэпыугъо фэмыхъоу ыкӀи ипӀалъэм ехуӀлэу мэлылфэгъум Адыгэ Республикэм царатыгъэх.

Шъугу кьэтэгъэкӀыжы мэлылфэгъум и 1-м кы-шыублагъэу ИофӀэнымкӀэ пенсиехэр проценти 3,41-кӀэ нахыбэ хуугъэу зэраратыгъэхэр. А пӀалъэм ехуӀлэу социальнэ пенсиехэми процент 14,1-рэ кьахэхуагъ. Мазэ кьэс аратырэ ахыщэ тынхэр, джащ фэдэу къралыгъо пенсиехэр, мазэ кьэс хэгъэхъожь шыкӀэм тетэу аратырэ ахыщэр ыкӀи нэмыкӀ тынху социальнэ пенсиеер зыфэдизым елытыгъэу афагъэнафэхэр кьалэтыгъагъэх.

Пенсиехэр игъом зэраратыгъэхэм имызакъоу, нахь пасэу альагъэӀэсхэуи кыхыкӀыгъ. ГушчыӀэм пае, жьоныгъуаклэм и 1-м тефэу пенсиехэр зылагъэӀэсынэу шытхэм мэлылфэгъум и 28-м кьафырахыакӀыгъагъ.

Сомэ минитф зырыз

ТекӀоныгъэр кызыдаыхыгъэр илэс 67-рэ зэрэхуугъэм ехуӀлэу Хэгъэгу зэошхом хэлэжыагъэхэм зэтыгъоу сомэ мин тфырытф аратышт.

ИзнатӀэ зэрӀухагъэм лыпытэу УФ-м и Президентэу Владимир Путинэр зыкӀэтхэгъэ Указым зэфэшхьаф шапхэхэм атегъэпсыкӀыгъэу ахыщэр аратыштэу егъэнафэ.

Сомэ мини 5 аратышт Хэгъэгу зэошхом хэлэжыагъэхэм ыкӀи сэкъат хэхъухагъэхэм (ахэм кьахиубытхэрэр Федеральнэ законэу «Ветеранхэм яхылагъ» зыфилор номерэу 5-ФЗ зытетэу 1995-рэ илэсым шыӀэ мазэм и 12-м аштагъэм ия 2-рэ статья ия 1-рэ пункт иподпунктхэу 1—3-м агъэнафэх), зыныбж имыкӀыгъэхэу концлагерьхэм ыкӀи геттом адфэгъагъэхэм, дзэ кыулыкъушӀэхэу Хэгъэгу зэошхом хэкӀодагъэхэм, джащ фэдэу заом ыуж зидунай зыхъожыгъэхэм яшъузхэм (ялӀыхэм).

Сомэ 1000 аратышт тылым шыӀэжыагъэхэм («Ветеранхэм яхылагъ» зыфилорэ Законом ия 2-рэ статья ия 1-рэ пункт ия 4-рэ подпункт ахэр егъэнафэх),

джащ фэдэу зыныбж икыугъэхэу концлагерьхэм ыкӀи геттом адэсыгъэхэм.

«Шэны зэрэхуугъэу, ащ фэдэ тынхэр ПенсиехэмкӀэ фондым пенсиехэм ягъусэу аратышт», — кыриӀуагъ «Российскэ гъэзетым» икорреспондент ифилорэу Маргарита Нагога. — Ветеранхэм яреестрэ ПФР-м шызэхэгъэуцагъ, ахыщэр зэратышт шыкӀэр зыгъэнэфэрэ унашъор Правительствэм кызырэдигъэ-кыгъэм лыпыгъэу, мылькӀоу ащ ишыкӀагъэр регионхэм алъыдгъэӀэсышт. КьэӀогъэн фае апэрэу ветеранхэм яшъузхэм ямызакъоу, ялӀыхэри джы ахыщэ зэратыштхэм зэрахыгъагъэхэр. Джырэ нэс ахэр тиреестрэ хэтыгъэхэп, ПФР-м иорган зыфагъазэзэ, ахэм статусэу ялэр кьаушыхыатын фае.

Графикым тегъэпсыкӀыгъэу пенсиеер жьоныгъуаклэм иялӀонэрэ мээныкӀоу зэратыхэрэм Указым ыгъэнэфэрэ ахыщэри игъусэу а мазэм алуӀкӀэнкӀэ ену-гуягъо.

Арэу шытми, пенсионерхэм янахыбэм япенсие мазэм иапэрэ мээныкӀоу альагъэӀэсэу хабзэ. Арышъ, жьоныгъуаклэм тельытэгъэ пенсиехэр зылуӀкӀагъэхэр мэкъуогъум икыхыагъум нэс ежэнхэ фаеу хуштытх ТекӀоныгъэр кызыдаыхыгъэр илэс 67-рэ зэрэхуугъэм ехуӀлэу аратынэу агъэнэфэгъэ ахыщэ тыным.

ПФР-м и Адыгэ республикэ Къутамэ ипресс-кыулыкъу.

АмалышӀу

ТехнологиякӀэхэр непэ тищыӀэныгъэ пытэу кы-хэуцагъэх. Интернетым ишӀуагъэкӀэ, шыӀыыр зэфэшхьафхэм ашыӀсэурэ цыфхэр зэрэлъэгъунхэ, зэдэгъушӀэнхэ альэкӀы, компьютерым хэшкӀыкӀ фыуимыӀэу ИофӀаплэ улухьаныр кын. Ау нэж-лужхэу технологиякӀэхэр зэзыгъэшӀэн амал зимыӀэхэр гъашӀэм кы-щинагъэхэу мэху, кын альэгъу.

Межрегиональнэ общественнэ организациеу «Ветеранхэм, сэкъатныгъэ зилэхэм ыкӀи пенсиеерхэм я Ассоциацие» кӀэ-шакӀоу зыфэхуугъэ лъэпкэ проектэу «Бабушка — онлайн» — «Дедушка — онлайн» зыфилор Санкт-Петербург шызэхашагъэм кыдыхэлъытагъэу мы мафэхэм Адыгэ къралыгъо университетым компьютер гупчэ кышыӀыӀахыгъ. Программэм хэлэжыӀытх апшъэрэ еджапӀэм икӀэлэегъаджэхэр ыкӀи студентхэр. Ахэм пшъэрыл шъхьалэу ялэр зыныбж

хэкӀотэгъэ цыфхэм компьютерым иамалхэр алӀагъэхьанхэр, шыӀыныгъэм шагъэфедэнхэ альэкӀэу ягъэшӀэгъэныр ары. Адыгэ Республикэм ИофӀэ-нымрэ социальнэ хэхъоныгъэм-рэкӀэ иминистрэ игуадзэу Осман Алыбэрд апэрэ упчӀэжэ-гъу гупчэу республикэм кышыӀыӀахыгъэм фэшӀ кызыэхыагъэхэм кьафэгъушӀуагъ, ягухэлхэр кьадэхуныгъу кьафэ-лэӀуагъ. Мыщ фэдэ гупчэхэр джыри республикэм кызырэ-шыӀыӀахыштхэр ащ ипсалъэ кышыӀыгъэщыгъ.

— Мы проектым тигуапэу тыхэлажъэ, — кыӀуагъ Адыгэ къралыгъо университетым иректорэу Хьунго Рэщыдэ. — ТапӀэкӀи тилэу зэхэлъэу Иоф зэдэтшӀэным, цыфхэм шӀуагъэ кьафэтхыным тышӀэгугъы.

Мы социальнэ программэм 2008-рэ илэсым кышыгъэ-жыагъэу Иоф ешӀэ. А уахытэм кыкӀоцӀ ыпкӀэ хэмылэу нэбгырэ мин 20-м ехъумэ компьютер курсхэм шӀэныгъэхэр ашарагъэгъотыгъэх.

**ШХОНЧЫБЭШӀЭ
Рузан.**

ТИЛӀЭПКӀЭГЪУХЭР

ИОФЫР КӀЭКӀЫРЭП

Сэ Сирием шыӀсэурэ адыгъэхэм сачышт, зы мафэ блэ-кӀырэп гъэзетэу «Адыгэ макъэм» исайт кыхыбэрэ кьэбархэм сахэмыплъэу. Зигугъу кьэсшӀымэ сшӀоигъор Адыгэ Республикэм илӀыкӀохэу Сирием кышыӀыгъэмрэ адыгъэу ащ исхэр Ӏэшэ зэпэуцужым зэрехуӀлэхэрэмрэ зэзыгъэшӀэнэу кьэкӀогъэгъэ цыф купыр ары. Бэмэ алуӀагъэх, адэгъушӀа-гъэх, улэугъэх, ащ пае тхьа-егъэпсэху.

Ары шъхьае, Сирием Иоф-

хэр нахь дэи щэху зэпыт. Адыгэ макӀэп джынэс заом хэкӀодагъэр. Адэ сыда шӀэгъэн фаер лъэпкыыр лажъэ имыӀэу заом хэмыкӀодэным пае?

Тэ, адыгэхэм, тесагъ шӀэгъэн фае кыхыбэ-лыхыбэ зедгъэшӀэу. Иофыр кӀэсачэу етэгъажъэ.

Сирием ис адыгэхэр Адыгэ Республикэм кьэкӀожыныхэм ыпэу, лъэныкъуитӀур зэдӀэхэзэ, шыӀэкӀэ амал ахэм кьафагъотыныр ишыкӀагъ.

Сэ сызэрегупшысэрэмкӀэ,

псынӀкӀэу гъэцэкӀэгъэн фэе Иофыгъохэр шыӀалъэныкъокӀэ шыӀэх. Мары Сирием кыкӀыгъэ адыгэ ныбжыкӀэхэр Мые-кьуапэ непэ шыӀэх, шеджэх. Ахэм Сирием кыкӀэу ахыщэ кьалэкӀобгъэхьаныр Иоф кынэу шыт. Ащ кыхыкӀэу ахэм зэкӀэмэ стипендиэ Адыгеим кьаритыгъэ ригъаджэхэу, Иоф кьафигъотэу республикэм кынэжыкӀэхэм дэгъуба?! ЕтӀанэ ахэм лъэпкыым бэу шӀуагъэ кыфахышты.

ЦЭЙ Гъэсан.

2012-р — тарихым и Илэс

ТиблэкӀыгъэ шыщ пычыгъохэр

1517-рэ илэсым апэрэу египет мамлюкхэмрэ тыркудзэмрэ зэутӀэкӀыгъагъэх.

***

1692-рэ илэсым апэрэ военнэ кьухьэр Урысыем псым шытыратӀупшыхыагъ.

***

1724-рэ илэсым шӀэныгъэхэмкӀэ Урысые академиер зэхашагъ.

***

1796-рэ илэсым хирургэу Эдвард Дженнер шъорэкӀымкӀэ апэрэ прививкэу ышӀыгъэр дэгъоу хуугъэ.

***

1820-рэ илэсым Антарктидэр кыхыагъэщыгъ, кызыӀахыгъ.

***

1830-рэ илэсым Российскэ империем изаконхэр шызэхэу-бытагъэхэу тхылышхо кьадагъэкӀыгъ.

***

1847-рэ илэсым гъэзетэу «Кавказ» зыфилорэм СултӀан Адыл-джэрые зэхигъэуцогъэ гушыӀалъэу «Русско-черкесский или адыгский с краткой грамматикой» зыфилорэм кышыӀахыгъ.

(Тикорр.).

ЛЪЭГЪО НЭФ

ЛЪЭПЪЫМ ИХЪАРЗЫНЭШ

ЖЭНЭ КЪЫРЫМЫЗ

Портретыр ПЭУБЛЭ ГУЩЫ

Адыгэ педагогическэ училищым сычлэхьэгъагъ (1958) Жэнэ Къырымызэ апэрэу сызыоклэм. Ащыгъум ар хэку радиокмитетым итхьаматэу щытыгъ: Мыекьуапэ къыпэгъунэгъу колхозым тигруппклэ лофышлэ тызэрэщылагъэр къызыло-тыкырэ информацие цыклур фэсхьыгъагъ. «Сомэ такъыр горэ къэжъугъэ-хъэнба, шьукъатх», — ренэу къытило-щытыгъ. Шьорышыгъэ хэмылэу цыфхьалэлыгъ. Джащ къыцегъэжъагъ ныбджэгъушхо тызызэфэхъугъагъэри. Сэ къысэлъытыгъэмэ, Къырымызэ ныбжьи илагъ, идахи, ищытхъуи хэгъэгум чыжъэу щылугъэу щытыгъ. Ащ сэ сыдым ныбджэгъу-уцогъу сыфишыни! Арэу щытми, ащ иныбджэгъуныгъэ-гуфэбэныгъэ ыджэ сычлахъэ къэс зэхаслэщытыгъ; гуфэкло-гуклэу гъэсэпэтхыдэ горэ, тазыфагу дэлъ ныбжьи зетекыр зыпарэкли къыхэмыщы-хэу, ары къэс, Къырымызэ къысфишы-щытыгъ; ежъ илэгагъэ умышлэмэ, зы чы-

плэ итэу, зыгорэуштэу сэ моу сфэтхьыт-хъэу, сфэгъулэу, тамэ къызгуигъэклэ-нышъ, сигъэбыбымэ шлоигъоу къыскла-лэрэм фэдэу сыдыгъокли зысцигъэхъу-жыщтыгъ. Стиххэр сэтхых cloy зыгорэ-хэм сызэрапылър арыгъэ арэуштэу на-хьыжъыр къызыкысфэгъулаштыгъэр! Сы-фэраз, сыригъэбыбагъ ыкли Урысыешхо-ми, «Къэкложь, Титыу, къэкло-о-ожь...» зыфилорэ апэрэ рассказыр зысэтхым. Сэ сизэкъуагъэп арэуштэу Къырымызэ зыдэлэжъагъэр, зыфэгумэклищтыгъэр; сэ сизэкъуагъэп сэт фэдэу Къырымызэ ылэгъу-гу шъуамбгъо къыбыбыкыгъэр, орэдылолэ нэфылыпэ бзыух плонхэу. Я си Тхъэ закъу, шыхъат къысфэхъун зылэахышт закъор оры, лэшилэгъуны-къом ехъу ащ джы тешилэжъыгъ! Арэу зы-хъуклэ, О уилэмырклэ, зэклэ уцогъу-отэ-къэгъоу силэгъэхэм, джы цымылэжъхэм, зэклэ къэнагъэу непэ къызгот «плурхэм» — ацлэклэ АДЫГЭ ЦЫФ ИЭШУ шьыпкър та-пашъхъэ къызгъэуцожъы сшлоигъу. Сыфай УСЭКИОШХОМ зэклэми тызэдедэлунхэу...

ЦУЕКЪО Юныс.

ТЭТЭЖЪЫ ИЛЪЭИУ

Туи тэ тэтэжъ горэ гъунэгъоу,
Тишэфхэр зэтэлэ шьхъаихыгъэу...
Москва сэ зымафэ сержагъэу
Къысело стамэ къытелэгъэу:
— Сишъао, пфыси! зы лъэлэу горэ,
Гъэцакли сыныцхъушхъуи сэ бэрэ.
А гухэлъыр зысилэр бэшилэгъэ...
Сэри ар сшигъэ ифэщтыгъагъэ,
Ау сынэмэ дэу алъэгъу,
Жъыгъэри сэ къысэцэгъу...
Мы ахъыр сэ зэлугъэклагъэшъы,
Щэфыри къэгъэгъэ нэлъишъэ
Мавзолей иным сфехьылли,
Дэхэ-дахэу сфегъэтлыгъылл о...
Ау ащ апэрашлэу сфытетх
Зэклэ къыослорэ гушылэхэр:
«Ти Ленин гупсэ фэшилэклэ,
Адыгэ лъыжъым мыр ыцлэклэ».

ХЫГУБЖЫР

Хыгубжым ымакъэ гуихы,
Гумахэм ылъэхэр къыклэхы,
Исыджэхэр шысэкоу егъэклы,
Мыжъуаклэр хъураеу ехъоклы.

Хыгубжым щымыщыр зыхедзы,
Къухъэхэр пхъэжъыгъу зредзэ,
Иорхэм о макъэр агъэлэу,
Джысидэдэм къиуцхъых уагъало.

Хыгубжым тэ уанэр тетэлъхъышъ,
Тилъэгъумэ, ар зэклэм мэлэсэ,
Зэрэтлоу ыкыуачлэ тлэ къехъышъ,
Къытфэлорышлэнэу тэгъасэ.

АР ЗАОМ ЩЫХЪУГЪ

Отечественнэ ззошхом
хэлэжъэгъэ танкистым къылуатэрэм щыщ

Клымэфагъ... Лыгъу-лыст зыфалорэм фэдагъ,
Пыймэ яшъыпкъ...

Москва къадзыхъанэу фежъагъ.
Уаудэгъоу къагъэхъакъух топыжъхэр,
Гъунэм тынэсыгъэклэ мэгъугъэх ахэр.
Сыд икыныгъэмэ танкыдзи, лъэсыдзи
Тапэлулъ таужкклэ зы лъэбкъу тымыдзэу...
Удзына таклыб щылу тикъэлэ гупсэ,
Ащ пае шьхъамамысэу ытыщт шьхъаджэ ыпсэ.

... Ситанкэ мэшло тхъуабзэр ыгъэутысэу,
Чъэм сыхэтэу пый купыр члым хэсэлулэ,
Лъэбкъу нэпчэ щынагъоми сэ зысэгъэллы.
Сабгъукли сэмэгумкли цэхэр цэишъуи,
Фэмыхъуклэ гыргъызэ чыгуур мэхъые...
Пыйм итанышъ блэ бзэгъуу къыкыозышъ,
Ошлэ-дэмышлэу ситанкэ къэклэззэ...
Ищылыч танджышъуи къызэлъэхъапхъэ,
Шэ къутафэр сынэу сэ къытырепхъэ...
Дунаир зэфэдэу къызэлъэгъушлунклы,
Сфэмыхъуклэ зэуаплэр къызэсэнэкли.
Ныбджэгъухэр сыблыпкыи клэтыхъу сыкъахъы,
Врачхэр къысфэсакъхъу сэ къыздачъыхъэ...
Сыфэжъэгъэп ныбджэгъухэр къэсыбгынэнэу,
Фэжъэгъэп ежъхъэри сакъыхъэклэнэу...
... Слэжъэгъэр сыцыгъушхъэрэп сэ чэщи мафи,
Санэлу имыклэу итыщт сыцлэфи.
Къыгъэнагъ зэо мыгъом бэу лэцэ-лъацэ,
Ышлыгъэх ладжэи ланэклэ зэрацэу.
О ныбджэгъу ланэлу сыгу пэблагъэхэр,
Пытэу зэрэубытынхэм сыфай тланэхэр.
Зэо лъэпсэ кыуаплэхэр тэ къитэжъугъэчых...
Орэпсэху цыфхэр чэфхэу, зэгупсэу,
Арэлъэгъу дунаир ащ мамыр тыгъэпсэу.

ОРЭД

КЪЭСЭЗЫГЪАЮРЭР

Залтэу къэгъэгъэ бынмэ
Мэлэшлур къапыхы хъумэ,
Дунаир нахъ дахэу мэхъу,
Зэклэ клэраклэу къысцэхъу.
Купыр зэлъызгъэдалоу
Орэд чэф ащ къысегъало.
Шулъэгъуныгъэм итыгъэ
Апэрэу къызыфепсыгъи,
Бзыу къэхъугъаклэм ытамэ
Апэрэу зэрилэтыгъи
Слэжъэгъумэ, сэ сфэмыщылэу
Орэд чэф ащ къысегъало.
Игъомыланхъэ ыгу пыклэу
Бысымыр хъаклэм пэгъоклэмэ,
Нысэмэ гуащэр иклэсэу,
Гуащэмэ нысэр игупсэу
Слэжъэгъумэ, купыр згъэдалоу
Орэд чэф ащ къысегъало.
Лэжъаклоу щытхъу тамыгъэр
Хэгъэгъум къызэритыгъи,
Нанэу сабий къызфэхъугъи,
Гушлуакло цыфхэр къыфаклоу

Слэжъэгъумэ, купыр згъэдалоу
Орэд чэф ащ къысегъало.

ЖЪЫ УМЫХЪУ ПШЛОИГЪОМЭ

Жъыгъом утекло пшлоигъомэ,
Уямыдэлэу лъыжъэ тхъаусхалэмэ,
О ядэлэу орэд гушлуагъомэ,
Къадэтэдэс нэфылыгъы жъыуагъомэ.

Жъы о умышъу пшлоигъомэ,
Умылгытэ уныбжъэ о бэми,
Уемыгъунысахъэ къэбгъэшилэгъэм,
Клэгушлу о нахъыбжъэ къэнагъэм.

Жъыгъом утекло пшлоигъомэ,
Ахэгъахъу о уилэшилэгъэмэ,
Зыгъэчан о зыбгъэдэжыгъытэу,
Шъхъахынагъэм земыгъэубытэу.

Жъыгъом утекло пшлоигъомэ,
Уямызэщ мэзымэ, губгъомэ,
Ядэлэу о бзыу чэчалэмэ,
Амакыи псыхъочъэ лэлымэ.

Жъы о умышъу пшлоигъомэ,
Зыгъэгъус клэлэ гъэбжъэгъумэ,
Етлупици сэмэркъэу дахэм,
Пыцыгъунышхъэи ныбжъыр умышлэхэу.

ДУНАИМ ИШЪЭФХЭР НАФЭУ

КЪЭПШЫГЪ

Гъатхэм къэгъагъэр зэрихъоим фэдэу
Псалъэм идахэкклэ убай, уфэшилэгъ,
Ащ пай, урысыбзэр, утиорэдэу
Тизэкъош бынышхоклэ шлу утлэжъугъ.

Ныдэлъфыбзэм фэдэу тэ утэлгытэ,
Тизыкыныгъи къытфэогъэнытэ,
Адыгэ орэдым фэдэу тикъуаджэ
Урыс орэдым къызэнегъаджэ.

Шлэныгъэм илунклыбзэ къытфызэлунхыгъ,
Дунаем ишъэфхэр нафэу къытфэишлыгъ,
Джащ пае адыгэм ежъ ыгу къыделэу,
Опсэу, урысыбзэр, непэ къыуелэу.

ЛЪЭГЪО НЭФ

Чэщ гуншысэхэр

Тури зы, Псэхэх, зэгорэм укъэсыщт,
Къакло моу джыдэдэм, сыожэщт.
Дунаир шлункл, сипчъи лухыгъ,
Тхьэлъэлу тхылъыр къызэгосхыгъ.

Узэрэфаеу, Псэхэх, зыкъэшл,
Ау сыщынагъэу зышлэмыгъэшл,
Блэ шлуцлэу къаклуи унэм къипшыхъ,
Хьадэгъу цэнаутыр уцзу къысфлэхъ.

Пчъэ нэзым нэфыр къыдэклошхыгъ,
Зыкысыщэккл къетлэсэхыгъ.
Тыжыны Ипэр бгъаишом цэсысы,
Сыгу къыдихыгъэу унэм щегъэлсы.

Джы чэщы къэси Псэхэх къысфэкло,
Къэклорэ мафэм «къеблагъ» есэло.

***

Шлунклыр шьонэу унэм къехъэ,
Сыгу гымэклым щызэрехъэ.
Укъэклуагъэп джыри непэ,
Зыфэххыщтыр сшлэрэп, сшлэ.
Къуцуагъ ошгогум мазэр,
Къыринхъагъ сшунэ жьуагъор.
Плэ фыжыбзэу зэлухыгъэм,
Зыщегъашло мазэу бзыгъэм.
Шлунклым шьоныр ыхъыжыын,
Сыгу гушлуагъор къынэжыын.
Шхъэнтэ пщыгъэр згъэкломтэн,
Тыгъэр хъаклэу къысфэклон.

***

Джацым къэдэжэ азнаджэр,
Зилэтыгъэу макло къуаджэр.
Сшлэ, ори джы огулэ,
Нэмазышл мэщытым окло.

Клыбыргъасэр къыфэсшлэнэп,
Пчъэр фэсшлэжыу сыгъолъынэп.
Шхъаныгъунчъэр зэлусхын,
Занклэу къиплэи сыплэжъун.

Тхъэм итхылъэп уздэплэщтыр,
Мэлэличэп иплэжъоцтыр,

Ау гунсэфыр члэунэн,
Чэщ зеклоныр хэунэн.

Уфэягъэу къычлэклын
Зэбгъэшлэнэу сыгу ишъон?
Къакло, дыджэми уезгъэшъон,
Уитхьэлъэлуи пщыгъуншэн.

***

Сыодэлүфэ убзэ лэшлүгъ,
Шьонэу сыгу илтыр зэклэ ипшлүгъ.
Джы гымэклымгъоу зыкъэзэгъэсы,
Пчъэр зэрэлүпхэу зыогъэгъусэ.
Джы непи мары уклэгъожыгъ,
Лоф мыхъыжыым игугъу къэпшлыгъ.
Пчъэр кымыгъасэу учгъэжыжыгъыгъ.
Сыгулэу сэри сыплэлъыджэагъ:
«Кызыщымыгъэхъу, Клэлэхъу,
Шхъэзакъоу огу сыкызыгъэу!
Зыгорэм фэдэ сэри сыхъун,
Тхъэм зэрлуагъэу сигъэлсэун.
Ау сыолъэлу цэтырэр итэ
Къешхынкли мэхъу, ухэшлүхъащт».
Ошгоу къабзэм уцхи уеплэыгъ.
Щэтырэр слынхи къысэпложыгъыгъ:
«Ихъажэ, Сидэх, жьым ухэмыт,
Сымаджэ ухъумэ сыунахъуцт».

***

Тэщ нахъ тхъамыклэ щымылэу
Щыклагъэу тилэр гъунэнчъэу,
Сэдаккэ зэратрэм тыфэдэу
Тилэри тымыгъэфедэу,
Зыпарэми ыгу къытэмыгъоу,
Алахъэми тиджэсэгъугъэу,
Илэсы пчъагъэ итхыгъ.
Ау уахътэм зыкызэблхъуи,
Зырызэу тызэпкыратхъи,
Тилагъэр зэклэ дгъэклоди
Джыназым тызыхъуцожыым.
Блэклымгъэм орэд къыфатлоу,
Тхъэри гуклэгъоу тилагъэу,
Хьалэлэуи къыщытэагъэу,
А уахътэр къытхыгъэжыгъыгъ.

ГЪУКЛЭЛН Нурбий

***

Еджэнлэ щагур

Еджэнлэ щагур жьыбгъэр къыщепцэ,
Бжыхъэпэ пклэшгъэр огуи зэрехъэ.
Сэ сыкэклуагъэу щагур сэклухъэ,
Сигукъэклымжэм чыжыгъу сахещэ.

Зэклэгъэнагъэх остыгъэ нэфхэр,
Къэзэрэфэклым еджэклэ цыклүхэр.
Пчъэр раутэклым, чэфыр къалэты,
Сигукъэклымжэм лъагъу залэты.

Мэкуох, маджэх, сэри къысаджэх,
Хэгъэу чыжыгъэхэр ахэм къяджэх.
Зэрэдунаеу сэ къэсклүхъагъэу,
Сыдэт уицагу сыщыгъоцагъэу.

Ахэм афэдэу зысымышлэжыгъэу,
Ситыгъ уаужы гъогу осымытэу,
Унэхэр плызгъэу жьы фмыщэжыгъэу,
Джыри укъэплэ тыгъуасэ фэдэу.

Еджэнлэ щагур гъэшлэ ныбджэгъоу,
Уклэп нэплэгъум ухэмызыгъэу.
Ошгоу лъагъэм жьуагъор ипхъагъэу,
Сылэхъу лъагъоу зэдэтилагъэм.

Сыклэгъожыгъэу осымылуагъэм,
Джы сыкъеклоклым имыщыклагъэу.
Ау сыдэу сшлына зи сымылуагъэу,
Зэклэри ешлэ а щагу шлагъом.

Зыщыгукъауи зыщыгушлуагъуи,
Уадэжэ сыкъекло сыщыгунсэфэу.
Еджэнлэ щагур сыдигъуи нэфхэр,
Ренэу къысэжэ сфызэлүхыгъэу.

Еджэнлэ щагоу сыгу щыщы хъугъэм,
Сегъэгунсэфы сыккыфэклуагъэу.
Еджэнлэ щагоу сыгу къиплэагъэм,
Зэклэри ешлэ зи сымылуагъэу.

АБХЪАЗ

ЛАКРБЭ Михаил

Аргун Сэйдик

Абхъаз тхаклы

БЖЫХЪЭ чэщ шлункл,
Бошхыр зэпымыоу къе-
щхы. Ошлэ-дэмышлэу щагур
хъэ хъакъу макъэр къыщы-
лүгъ. Зызымышлэжыгъэу зыгорэм
ехъакъурэ хъэм ымакъэ зы-
зэпыуклэ, джэмакъэ Джэрназ
зэхехы:

— Эй, бысымыр исба?!

Эш Джэрназ къэджэрэ хъа-
клэм пэгъоклыгъ. Ар ипкыгъо-
лэгъоу ыкли иныбджэгъужыр
арэу къызычлэклым, лъэшэу
игуапэ хъугъэ.

— Ора сэлэ, Кучита? Сыдэу
сыбгъэгъушлуагъа! Еблагъ!
Къакло, къакло, кыхъ унэм! —
къыричыхъаклыщтыгъ Джэр-
наз. — Зэ угу сыкэклымжы-
гъэмэ Иофэп!

Ныбджэгъур унэм рицагъ,
ишхъэгъусэ ныбжыклэ цы-
клум нэлуасэ фишлыгъ.

— Хъаклэм къыпэгъокл! —
ишхъэгъусэ пэгъоклызэ ре-
ло. — Тэ тицлыклымгъом къы-
щегъэжыагъэу тызэныбджэгъу,
тиклэлэгъаджэу, зэклэми лъы-
тэныгъэшхо зыфашлэрэ Аргун
Сэйдик тыригэджагъ.

Бзылфыгъэ ныбжыклэм
зэныбджэгъумэ пчыхъэшхъа-

шхэ аригъэшлэнэу ыуж ихъагъ,
ежхэр рэхъатэу тлысыхи яклэ-
лэцлыклымгъор, Сэйдик лъыжым
зэрэригъаджэщтыгъэхэр, лушы-
гъэр зыхэлхъэ игъэсепэтхыдэ-
хэр, иушгъыйхэр, егъэджэклэ
амалхэу, гуншысэ куухэр зы-
хэпхъагъэхэу, илофшлэнклэ ыгъэ-
федэщтыгъэхэр, нэмыклэхэри агу
къагъэклымжэхъэзэ, загъэтхъэжыгъэу
гушылэхэу щысыгъэх.

— Сэйдик сыд ищылэклэр?
— къэупчлагъ Кучитэ. — Бэшла-
гъэ зысымылэгъугъэр, илэси-
им къыщыклэнэп.

— Ар дэи! — кылуагъ Джэр-
наз. — Лыжыыр пщыгъуншэ-
жыпагъ. Еж ыджэ сызыклоклэ
къыпклэупчлэ зэпыт.

— О нахъ пэблагъэу ушыс, —
зиухыижыштыгъэ Кучитэ. — Сэ
ащ сыпэчыжыэба! Загъорэ нылэп
мы лъэныкъом сыкэклон зыс-
лэклырэр. Джыри мары зы Ио-
фыгъошхо горэм сигъэгумэклэу
сыкэклуагъ. Ары мыхъугъэмэ...

— А Иофыгъошхор ары мы-
хъугъэмэ сэри угу сыкэклым-
жыщтыгъэп ныла? — егынгъ
иныбджэгъу маклэу Джэрназ. —
Сыд Иофа зыуж уитыри? Нази-
рэрэ орырэ шъуиоф сыдым

нэжыгъэсыгъа? Сыдигъуа къы-
зыпшэщтыр?

— Арба Иофыр зиИофыр,
Джэрназ. Ятэрэ янэрэ сыдэу
щытми къэзэгъыгъэх, ау еж
ылъапэ регъанэ.

— Сыда сэлэ зыфаер? Зыго-
рэкклэ клэгъожыгъа?

— Хъау. Ау сэ сфызэшлэмы-
хыщтыр зэшлэсымыгъэхымэ мы-
хъунэу сауж кыхъагъ.

— Ар сыд Иофа?
— Джэрназ, Аршба Хабуг иш
кьарэ плэгъугъа?

— Сымылэгъоу мэхъуа,
слэгъугъэ. Тишолгырклэ сэ
сшлэрэмэ анахъ шы дэгъу.

— Тэрэз, Джэрназ. Зэгорэм
шы зэнэкъокъоу шылагъэхэм а
шыр Назирэ ахильгъуагъ. Шым

шлуагъэу хэлъэу къыфалота-
гъэхэм Назирэ ышхъэ зерафэ-
клымгъ. Ащ къыщегъэжыагъэу
а шыр зызэсымыгъэгъотклэ
къыздэмыкложтэу ело.

— А шыр къыплэклэхъагъэмэ
дэгъугъэ, — ныбджэгъум ыгу
фэгъоу кьелэ Джэрназ, — ащ
утесэу бгъэхъушлэу услэгъу-
гъэмэ... Ау Хабуг шыр сыд фэ-
дизкли къыуитыщтэп ыкли къы-
уишэщтэп.

— Сэшлэ, — кыдыригъэ-
штагъ Кучитэ. — Сыд сэ ащ
есымыложыгъэр! Сихырэп.
«Сыд фэдэ мылкъуки осщэ-
щтэп», — ело. Джащ фэдиз
инагъэу ыпсэ иш хэтлагъ...

— Тэрэз. Егъашлэ цыф го-
рэм ием сехъопсагъэп, ау Хабуг,

пшлэш хъуна, сехъуапсэ. Сыд
фэдэш ар! Ио хэмылэу шы
шлагъу!.. Сыд адэ о ипхъухъа-
гъэр? — еупчлымгъ Джэрназ.

— Стыгъущтми, шыр зыдэ-
сымыщэу сыкложыщтэп! —
теубытэгъэ-пытагъэ хэлъэу кы-
луагъ Кучитэ.

— Хабуг ышгъэ иклым, — ело
Джэрназ. — Ащ зэрэдунаеу
къылыхъун, иш егъотыжыфэ
гунсэфынэп.

— Сэ ар ащ тезгъэплэжы-
нэп, — кьэгүлэ Кучитэ. — Егъа-
шлэми лыхъуагъэхэккли къа-
мыгъотынэу згъэбыллыщт! Шым
сытесэу згъэхъушлэзэ, Назирэ
закъом егъэлэгъушт. Ащ ыуж
хэти ымышлэжынынэу шым ите-
плэз зэсхъоклыщт: тамыгъэу те-

ЛЪЭГЪО НЭФ

УСЭ зэхэлъхъанымкIэ Николай Милиди апэрэ лъэ-бэкъухэр зишIыгъэхэр 60-рэ илгъэхэм япэубл ары. Адыгэ литературэм а уахътэр зэрэшалытагъэр зэчый ин зыхэлъ ныхъыкIэхэр аш кызышыхъэхэгъэ лъэхъанэу ары. Ахэм заом ыкIи мамырныгъэм, шIум ыкIи ем, цIыфым ыкIи чIыопсым афэгъэхыгъэ тхыгъэхэр нахъ кызырзэуахышт шIыкIэ-амалыкIэхэр агъэфедэхэу кырагъэжъэгъагъ. Ахэм зыкIэ ащыц Николай Милиди итхыгъэм нэша-нэу къахафэхэрэр: лиризмэ шъабэр, гупшысэ куур, гукъэбзагъэр.

Николай Милиди илгъэс зэфэ-шъхафхэм ытхыгъэ усэхэр зы-дэт тхыль пчъагъэ кыдыгъэ-кIыгъ. Иусэмэ гъэшIэгъоныгъэу ахэлъыр кызыпкырыкIыгъэр илгъэкыкIэ понтийскэ урымэу зэрэщыгъэр, Адыгэ Республикэм щыц адыгэ къуаджэу Тэхъутэ-мыкIуае кызырзэщыхъугъэр, урысыбзэр зэришIэрэр ыкIи а бзэмкIэ усэхэр зэритхыхэрэр ары.

Иапэрэ усэ тхыль поэтым зыфигъэшъошагъэр кызышыхъугъэ чIыналгъэр ары, аш шъхъэу фишIыгъэр «ТэхъутэмыкIуае инэфылгъэхэр». Мы тхыльым уеджэ зыхъукIэ, аш игушIэхэр щыIэ-псэукIэм кызырзэхыгъэхэр пшIошъ мэхъух, ахэр гугъэпIэ инхэм уафэзышIэрэ гупшысэхэу гъэпсыгъэх. Игупсэ чIыопсым щыц Iахъэу ежыри зэрэщыгъэр поэтым гум кыинэ-жыгъэр шIыкIэ-амалхэмкIэ кызырлотыкIы:

**Жьыр сьд фэдэу къабза,
Чыжъэу улгъагъэм,
ЗэкIэмэ уащызэбгырэплъы,
Ошъогуэм илгъагъэ —
Щэтыр шъэджагъэ!
Тыгъэхъажьур мэдэжэгу...
Тхъагъэ,
лгъэныкIэ хъалэмэт!
Сикъоджэ гупсэ
дэжэнэт ппкIэ,**

**Сикъоджэ гупсэу
ТэхъутэмыкIуай.**

Итхыгъэхэм игъэкIотыгъэу къащелуатэ къоджэдэхсэм ящы-лэ-псэукIэ зыфэдэр, ом шы-хъурэ-щышIэрэмэ нэлуасэ афе-шIых. Шульгъэу цIыфлгъэп-кыым фырилэр кызылотыкIырэ иусэ сатыр зэпхыгъэхэу мэхъанабэ кызыхъэхэрэр арых тхыльеджэхэм нахъ агъэлъапIэ-хэрэр.

ХэгъэунэфыкIыгъэн фаер тхакIом иусэхэр ямэхъанэ-ушъагъэхэу, шъыпкъагъэм уфа-щэу, шъхъэихыгъэу зэрэтхыгъэ-хэр ары. ЫгукIэ ымыштэрэм,

Гум кыикIырэ ТХЫГЪЭХЭР

имыкъабылым ебгъэшIун зэрэ-мылгъэкIыштыр, аш зышыхъу-илгъэхъан пае пшъэдэкIыжъэу кыитефэрэр зэрэзэхышIэхэрэр итхыгъэ сатырхэм ахэолъагъэ.

Поэтым ытхыгъэхэр, ыпшъэ-кIэ кызырзэпIогъахэу, зыфэгъэ-хыгъэр лгъэкыгъэр, хэкур арых. Усэу «Лгъэкъэхэр зэкъошых» зы-филорэм щетхы:

**Нахъыпэм фэдэу
гупшысэхэм сахэт,
Чэщырэ
Урысыр сипкIыхъэлъэгъоу,
Аш ищыIэ-псэукIэ
сигунэс, сикIас
ЫгъэлъапIэхэрэм апае
Тхэм ренэу сельIу.**

Усэхэр зыдэт ятIонэрэ тхыльгъэу «Крит иорэдхэр» зыфилорэм а мэхъэ дэдэр кыыхъулкымы, ар

тIэкIу фэшъхафэу гъэпсыгъэ. Аш шъыпкъагъэр хэлъ, шъхъэ-ихыгъэу тхыгъэ, ау ар зымакъэр нэмыкI хэгъэгоу икIасэм, ар дунэе къутэжъэу зыхэтэр, аш кы-ухъумэрэм щыц цIыф. Гугъэб-ныгъэ хэлъэу тхыгъэх усэхэу «Адыгэхэр», «Апэрэ шIулгъэ-гъу», «Сихэгъэгъу» зыфилорэр. Сэмэркъэу шъабэр акIэпхъагъэу аш иусэ сатырхэр егъэпсых. Гушылэм пае, «Грецием пшъэ-шъэ дахэх исхэр, — кыысIуагъэ зэгорэм сигъунэгъум, сищыкIа-гъэп аш исэмэркъэу Урысыем сыщызэлъашIэрэ тхакIу!» Ми-лиди Николай кызышыхъу-гъэ хэгъэгум зэрэфэшъыпкъэр итхыгъэхэм къахъулкIы. Аш игупшысэхэр зыфэгъэхыгъэхэр игупсэ чIыгу щыIэ-псэукIэ тхъагъэ илгъыныр, унагъом, кIэ-

лэцIыкIухэм щыIэ-псэукIэ тэрэз яIэ-ныр ары ыкIи аш пае мыпшъы-жъэу Iоф ышIэным зэрэфэхъа-зырыр ары. Аш фэгъэхыгъэу къэпIон зыхъукIэ, поэтым иусэу «Осыет» зыфилорэр щысэкIэ къэдгъэлъэгъон:

**Сыщыжъугъэ-тIылыжъ
Адыгеим,
Сигунэс чIыналгъэу сикIасэм.
Сьд фэдэ ошъогуа
кыысIышыхъащытыр —
ЖъуагъокIэ тхы уипозмэ!
СинэIосэ лгъагъом сытетэу
сэкIо, —
Бэдзэогъум кыысIокIэ
стхыщтыр.**

хэм ямэхъанэ купкI, урым-адыгэ художественнэ зэзэгъыныгъэ-зэгурьIоныгъэм дыригъаштэу ахэр зэрэщытхэр. Анахъэу гум кыинэжъхэрэр а усэхэм къахэфэ-рэ пкыгъэхэр зэкIэ адыгэхэм къалэ-лэ-кIыгъэу зэрэщытхэр ары.

Кавказым кызышыхъугъэу, ным ибдызщэ игъусэу аш идун-най зыпкырыхъагъэм я 60-рэ илгъэхэм ытхыштыгъэ Гомер цIэрыIошхом ипоэмэхэм адыгэ гушылэхэр къазэрэхафэхэрэр. Ар анахъэу кызышыхъушхэрэр В. Жуковскэм зэридзэкIыгъэхэр ары, логическэ зэпхыныгъэхэр, зэдзэкIыным играмматическэ шапхъэхэр — зэкIэ адыгэ шIы-кIэ-амалых ыгъэфедэгъэхэр.

Николай Милиди еж кыгъэ-шIагъэм адыгэхэм ахэс, аш адыгабзэр иныдэлъфыбзэм фэ-дэу ешIэ. Ар тэркIэ тиблэгъэ ти-ныбджэгъушIоу къэнэжы. Аш итхыгъэхэм къэлэ-лэ-гъушылэ-лэ псыхъагъэмэ бэрэ уащылэ-лэ. Хъэдэгъэлэ Аскэр иусэхэр зы-дэт тхыльгъэу Милиди зэридзэ-кIыгъэм ар хэолъагъэ.

«Кризисым икыныгъэхэмрэ тызэрыгъуазэщыгъэхэр зычIэ-тынагъэхэмрэ ялгъэхъан уса-кIом еплъыкIэу фырилэр исатырхэм къащырелотыкIы, — етхы КIэ-сэбэжъ Къэплъанэ. — Аш зэфэ-дэу елгытэх игупсэ «хэгъэгъу цIыкIури» «иныри». Джы нэс та-щыц горэмэ иусэхэм къащыри-лотыкIыгъэп Хы ШулцIэм иор-хэу Эгей хым инэпкъхэм яуалэ-хэрэм античностым иIушъэшъэ макъэ кызырэхъулкыгъэр. Аш фэдэ художественнэ псалъэр кызызэбгъэхъанэу хуыгъэр Нико-лай Милиди ары».

Щысэу къэтхыгъэхэм нафэ къашы: Милиди Iофэу литера-турэм щышIэрэр пкIэнчъэ ху-рэн, аш итворчествэ адыгэ поэзием фэшъошэ чIыпIэ ще-убыты ыкIи цIыфым игушъхъэ-лэжыгъэ гъэбаигъэным фэ-шIушIэ.

ШЭКИО Мир.

НОВЕЛЛЭХЭР

дзагъэр зэблэхъушт, ысэку дэ-хэшхуи тесыупкIышт...

— Ары, ар аш фэдизэу зэшIо-мыхын Iофышхоуи щытэп, — кыдыригъэштагъ Джэрнази. — Ау ахэм апэу шыр кызылэ-лэ-б-гъэхъан фае.

— Аш пай сэ уадэжъ сыкызы-кIэ-лэ-уагъэр, Джэрнази, — кы-луагъ Кучитэ, иныбджэгъу нахъ благагъэу кветIысылIи зэшъэфэ-гъухэр зэрэздэгъушIэхэрэ мэхъэ дэгукIэ игушылэ кыпидзэ-жыгъ: — О Хабуг нахъ уригъу-нэгъу чылэмкIэ, арышъ, аш иша-гу идэхъапIэхэри идэкIыпIэхэри дэгъоу ошIэнхэ фае. Шагум сы-даш. О зэрэпIоу сызекIошт. Си-щыIэныгъэ хэлъхъащтми, ис-хъухъагъэр сымыгъэцакIэу сы-уцшIтэп!

Джэрнази зыпари кымыIоу, гупшысэу бэрэ шысыгъ.

— Хъау, о усимыгъусэу, си-закъоу сыкIошт, — рыхъухъагъ аш. — Аш фэдэ Iофым цIыфыбэ хэмылажъэмэ нахъышIу. Хабуг иш дэгъоу къеухъумэ. Хъэ бза-джэхэр илэх, благагъэу шагум ура-гъэкIолIэштэп.

— О нахъ пшIэн, Джэрнази. О зэрэпIоу сэ сызекIошт.

Ашхыштыр бысымгуащэм кыгъэхъабырыгъэти, Iанэм пэ-тIысхъэхэи шхагъэх, ешъуагъэх, бысымгошъ ныхъыкIэу Асыети, Назир къаигъэ цыкIуми, якIэлэ-егъэджэ лыжъэу Сэйдик япса-уныгъэ пае гушылэ фабэхэр къафалохэзэ, Iофэу рахъухъа-гъэри кыин къащымыхъоу къа-дэхъунэу алозэ, бжъэхэр алэты-гъэх.

Пчыхъэшъхъашхэр зашIым ыуж Джэрнази ишъхъэгъусэ рилуагъ:

— ХъакIэм пIэ фэшI, Асыет, гупсэфэу чыыеным пае. Сэ чы-пIэ горэм сымыкIо хушIтэп, нэф кымышгъызэ сыкъэкIожьым фае.

ХъакIэм гъолгыжынышъ, рэхъатэу зигъэпсэфынэу рилуи, kIaklor кызырнубгъохыгъ, унэм икIи, макъэ ымыгъэлэу, чэщ шIункIым хэхагъ.

Iоф псынIкIэу щытыгъэп Джэр-нази зыуж ихъагъэр! Ау къэлэгъэн фае, ар зыуж ихъэрэ Iофыр ыкIэм нимыгъэсэу уцшIтыгъэп. Ар шэн пытэу хэлъыгъ. Ар кIэлэ чанэу, лыгъэ-пытагъэ хэлъэу щытыгъ, зыуж ихъэрэ Iофыр кыдэхъу-нымкIэ насыпи илагъ.

Нэфылгъэр кызызэкIичэу ригъэ-

жъэгъагъ Джэрнази кызыгъэзэ-жыым. Ау пчъэр Iуихи унэ пчъэ-шъхъаIум зельэбакъом, ылгъэ-гъугъэм кызызтыригъэуцагъ: пIэ-лорым Кучитэ зыщызэбгы-ридзыгъэу чыепырхэ еошIтыгъэ. Асыет ышъхъац кIыхъэхэр къе-тIупшъэхыгъэх, иджэнабгъэ зэхэ-цунтхъагъ, ытэмэ пIанэхэр мэтIыгурыгъух, ынэкIушъхъэмэ нэ-псыр къагъэхъышъ, къогъум къо-гъэпIагъэм фэдэу къос.

Джэрнази ыгу зыгорэм Iаеу кыфызыгъ: чэщ кыин кIыхъэм хуыгъэр зэкIэ аш кыгурылуагъ. Ау зы гушылэ ыжэ кыдэкIы-гъэп. ПIэ-лорым екIуалIи хъа-кIэм ытамэ теулагъ. Кучитэ, ынэ-хэр кызызэкIиххи кызызэплъэм, щтэм зэкIиIуллагъ.

— Тэдж, Кучита! — зэхихыгъ аш гуихэу Джэрнази ымакъэ.

Кучитэ кызышылгъэти, гүлэзэ, зифэпэжъэу ригъэжъагъ. Унэм нэбгыриш ныIэп исыгъэр, ау ахэм къаIон алгъэкIыштыгъэр ба-гъэ! Ащыц зы гушылэ нэмыIэми кылуагъэп.

Джэрнази хъакIэм къаыштыр фишIыгъ.

— Убыт, — гу чыIэ фишIы-гъэу релэ. — Арышэ Хабуг

ишынэ зэтелъи о уиши кыуа-жэхэшъ шэщым чIэтых.

УкIыгъэм ышхэу, кыфащэигъэ къаыштыр ышIи Кучитэ унэм зыкыридзыгъ. Шагум зыщызэ-кIыжыштым Джэрнази еджагъ.

— Къэуцу, Кучита! — Блэгъэ дэдэу екIоллагъ. — Сэ зыпари ошIэштэп — сэ о усихъакI. Ау зыкIэ сыолгъэлушт: тикIэлэгъэ-дэжэ лыжъэу Аргун Сэйдик дэжэ кIуи, нычэпэ къэхъугъэр зэкIэ кыфэлэуат. А зызакъор сфэбгъэцэкIэнэу сыолгъэу. Бгъэ-цэкIэна?

— ЗгъэцэкIэн, — мэхъэ дэгукIэ джэуап кытыжыгъэ Кучитэ. Джауштэу зэгокIыжыгъэх.

Кучитэ ядэжэ кызызэкIожьым шыр къаыштыгъэу ыгъэбылгы, джыри гъогу теухъагъ: ар Аргун Сэйдик лыжъым дэжэ кIонэу ежъагъ.

... КIэлэгъэдэжэ лыжъыр ишъыпкъэу едэлъуштыгъэ ригъэ-джэгъэ, ыпIугъэ кIалэм. Туты-нэу зашъоштыгъэри бэшIагъэу кIосагъэу ылыгъ. Ар ипIур кы-лорэм едэлъу, мэгупшысэ.

— А-ары, — ылуагъ аш бэрэ зыщэс ужым. — Джэрнази тэрэ-зэу ышIагъ садэжэ укызыри-

гъэкIуагъэр, уезыгъэджагъэу, узыпIугъэм дэжэ. Нэпэнчъэгъэ, цIыфыгъэнчъэ, цIэлэгъэ зекIо-кIэ-псэукIэхэр кыпхъэфэнхэ плгъэкIынэу узэрэхъугъэр о уизакъоу уилажъэп. Апэу ар зилажъэр сэры. КызырзэчIэ-кIыгъэмкIэ, цIыфыгъэ тэрэз пхэлъэу узгъэсэн слгъэкIыгъэп.

Кучитэ ышъхъэ еуфэхыгъэу щытыгъ. Ерагъэу ыльакъомэ атетыгъ.

— Ары, Джэрнази тэрэзэу ышIагъ садэжэ укызыригъэ-кIуагъэр! — кыкIиIотыкIы-жыгъэ лыжъым, ымакъэу етIы-сэхыжыныкIэ ежъэгъагъэр нахъ пытэ къэхъужыгъэ. — Сэры, сэры ар зилажъэр, хъэкIэ-къокIэгъэ зекIуакIэу кыпхъэ-фагъэмкIэ сэры пшъэдэкIыжэ зыхъын фаер! Аргун Сэйдик кIэрахъор кышIи, теубытэгъэ пытагъэ хэлъэу идэбжыкIу дэжэ ригъэуцоллагъ.

КIалэм кIэлэгъэаджэм ыльэ-ныкIокIэ, гүлэзэ, зидзыгъ, ау кIасэ фэхъугъ...

**УрысыбзэкIэ тхыгъэр
адыгабзэкIэ
ззыдзэкIыгъэр
ХЪАУДЭКЪО Шыхъамыз.**

ЛЪЭГЪО НЭФ

Усэхэр

Джэнэт чыгу

Джэнэтым фэдэу
Адыгэ чыгуэр къэгъэгъэ закI.
Оридэ-орэдэу
Джащ къыхэIукIрэр сэ сыгу-
жъуакI.

Сыригъэдэдажъэу
Къещи нэфылтэм ыIапэ.
Тыгъэр жьырымэдэжъэу
Ибзый-нэбзыйхэмIэ къэIабэ.
Зэпнэфыжъэу
Огум иджэнабгъэ тIэIагъэ.
IапI мыухыжъэу
Лэбэ Iушгъо ижъ чыIэагъэ.
ТызэIуегъакIэ,
ТызэблэгъакIы шIуфэс псалъэм.
Чым ифэбагъэIэ
Гур егъэлъатэ, зелэты лъэм.
Сицыхъэ телъэу
Гъэбэжъу чIылъ, псэм цыщ сугуб-
гъо.

ПкIэнтIэпси хэлъэу
СIэгущгъо илъ сикоц-лэжъыгъэ.

Щиз хахъу!

Кушгъэр тынчэу сэгъэхъе,
СиынахыкIэ сэгъэхъе.
Ордэ цIыкIуи къыфэсIо,
СIорэр зэкIэ къыгуэрIо.

СиынахыкIэу са-
бий дышгъэм
ЫIэ фыжъхэр
къысфеццых.
Боу сизуапэ зегъэча-
нышъ —
Батыр шIыкIэу
ызэкIеушъ.
Нани гушIоу ащ
фэхъохъу:
— Щиз хахъу, щиз
хахъу сикIэлэхъу!

Сыхъунхъэнэу
зэкIэри фэй

Татэ къысело:
— Акъыл зигъаI!
Нанэ къысело:
— Шэни зигъаI!
Сэ сыхъунхъэнэу
ЗэкIэри фэй.
Къысало ренэу:
— УмышIыкIай!
Угъмэ, уцхыжъэу
Нэр имыкIыжъэ!
ЗекIо зэкIуэжъэу,
ЗымышIытэжъэ!..
Санахъ хъунхъэнэу
Сэри сыфай,

ШЭКИО Абрек

ЯсымгъэIонэу:
— Сыдэу ишхъэпай!
Гэдэб зымыIэм,
Бзаджэм себгъукIо.
Цыфыгъэ зилэм,
Зафэм сылтэкIо.

Бэрауты!

СыдкIэ пIотэн,
пхъорэлъфыр кIэракI,
Щыгъынэу цыгъыр

дахэ, кIэ закI.
Тэтэжъым еIо: «Бэрауты!» —
IэпIкхорэгъэу ар зэкIеубытэ.
— Сиути, джани гъончэджи ос-
тын,
Дахэу, зэкIуэжъэу, тат, зыпфэпэн!
— Уицыгъынхэм, сишгъау, гу ащы-
оф,
Сэ зи сыфаеп уигушIо фэшхъаф!

Ищысэ нэф
сигъус

ГушIубзыу зэпытэу,
ЛъэкIэ зынамысырэм
Нэнэжъ гукIэ лъынэсы.

Цыр ишгъэу ащ ыджэмэ,
СэркIэ цылтэпэд фабэу,
Бэу къысфеIуатэ пшысэ.
ЛIы сыхъумэ ыIоу,
Хъаку онджэкъым
Бэрэ сэ сырегъапишъ.
Нэнэжъ губзыгъэу,
Адыгъэгъэ закIэу
ИIуплгъэ сэ сэгъэлтэшы.
Дунаим ишгъэфхэр
Емызэцэу къысфызэхефы,
Сегъаишъ, мадэ, мабзэ.
Нэнэжъ ищысэ нэф
ЕгъэиIэрэу сигъусэу,
Тыгъэпс ащ игъэиIуабзэ.

Зуз, зыгъэчан!

Тыгъэр къежъукI
Гур зэIуегъапкI.
Зуз, зыгъэчан,
Зымгъэишхъахын!
Псынэм псыр ит,
Тасыми ар ит.
Нанэ псы ет,
Тати псы ет.
Гуапэ ар хъуит,
Псапэ пфатхыит.
Псым псэр пегъэт,
КIуачIэ къыует.
Зуз зыгъэхъунхъ —
Хъунхъэ къыуаIон!

Людэ цIыкIуи
изгълъым

(Рассказ)

Еджыкъомэ япшгъэжъыеу Людэ
цIыкIур унагъом, лIакъом ямыза-
къоу, зэрэджемэхъатэуи япшгъэжъагъ.
Шъхъац шIуцIэ, нэ шIуцIэ цIыкIоу, зы
такыкIэ чIыпIэ имызагъэу, жьым зэ-
рихъэрэм фэдэу, къычыхъэзэпыты-
щтыгъэ. Уфэмысакъмэ пкIэкIэIы-
ныешъ, гъунэгъухэм адэжъ дэлъадэ-
щтыгъэ. ГъэшIэгъоны, хъаблэм тесхэр
зыщыщтэрэ Рекс ытхъакIумэхэр ыIуан-
тIэхэу кIэрытыгъ, хъэми сабыим зи
къырилощтыгъэп.

Анахъэу ащ икIопIагъэр ягъунэгъум
дэжъ. Къазбэм кIэлитIоу иIэм язи къы-
щгъагъэпти, ари ишхъэгъусэу Гошэ-
мыди сабий фалIэ лIэщтыгъэх, ащ
паекIэ фэкIэшыгъохэу Людэ цIыкIум
къыпэгъокIыщтыгъэх.

Ежъ пшгъэжъыеу цIыкIуми унэ-
гъуитIури зэхидзыщтыгъэп, загъорэ
гъунэгъум дэжъ щычыхъагъэу къахы-
жъэуи къыхэкIыщтыгъэ. Ащ пае Гошэ-
мыдэ пшгъэжъыеу янэу Светэ за-
гъорэ рIоу зэхэпхыщтыгъэ:

— А сипшгъашъ, мы Людэ цIыкIур
нэрыз умышIыпэ, загъорэ къылыпIгъэ-
зэ шы, тадэжъ къэкIуагъэу пшIэ хъу-
мэ укыфэмыгумэI, ау тадэжъ шыI
пшIошIэу зыгорэм ежъэмэ, джырэ ти-
дунае зыфэдэр ошIэба, ори, тэри хъай-
напэ тыхъун. Алахъталэм тхъамыкIа-
гъом хэти пэчыжъэ тешI...

Илъэсищ джыри мыхъугъэ пшгъэ-
жъыеу ащ фэдэ гумэкIыгъохэр
зыкIи зэхисIэщтыгъэп: агъашIоу,
агъэдэжгоу джэмэхъатэм аIыгыгъ. Ау
Гошэмыдэ зэнэгъуештыгъэр пшгъэ-
жъыеу къыщышIы пэгъыгъ.

Зэгорэм Гъобэкъуае дэс янэжъ дэжъ
ащгъэу Людэ цIыкIур шгъэжъыеу
джэгурэмэ ахэгъэ, ошIэ-дэмышIэу кIэлэ
такыгъэрэу ахэгъэхэм псым кIонхэу тыра-

убытагъ. Агу къэкIыгъэри ашIагъ —
зым зыр течыжъэз, зэрэгъэчэф-зэрэ-
гъэкуом хэгъэхэу ечъэжъагъэх, Людэ
цIыкIури ахэм ауж илгъэ-
дагъ. Ау адрэхэм
акIэмыхъашъуэ,
чыжъэу къыща-
нагъ, шIэхэуи
къэмылгъэжъэ-
хэ хъугъэ.

УрамитIу-щы
зэпчыгъагъэр зэ-
регъошагъэр къызы-
гурэIом. Джыри ыпэ-
кIэ чъэнкIи хъушты-
гъэ, ау имынэлосэ хъэ
пырэгъэжъэу, чэу нэзым
кIэрылтыр зельэгъум,
къащти къыгъэгъэ-
жъыгъ. Янэжъыд-
хэм адэжъ
къэкIоужъэу
ары къызэ-
рэгъэхъу-
щтыгъэр, ау
ылгъэгъурэр
зэкIэ инэIуа-
сэп. Къэшта-
гъэу ымакъэ
мыIоу гъы фежъагъ. ТIэкIурэ къэ-
кIуагъэу бзылфыгъитIу къыпэкIэфагъ.

— Мы пшгъэжъыеу цIыкIур тэгъы-
емэ ащыщэп, хэт шъуIа зиер? — зым
къыIуагъ.

— А нынэ, хэта узипшгъашъэр? —
ятIонэрэр джэуапым къемыжъэу Людэ
цIыкIум къеупчIыгъ.

— Мамэрэ папэрэ, — пшгъэжъэ-
жъыер пыхъэгъэ джэуап аретыжъы.
Бзылфыгъэхэм сабыр зыхъакIэр
къашIэ ашIоигъоу зэупчIыжъэхэу ра-
гъэжъагъ:

— Хэгъэхэм адэжъ къэкIогъэн шъуIа
мы цIыкIур? ЗыгорэкIэ Хъатамэмэ
япхъорэлъфмэ шIэ?

— Хъау, ащ фэдэ ахэм яIэжъын
фаеп, Хъатамэхэм яехэр джы
еджапIэм чIэсых сшIошIы. Хъа-
уми сыхэукъуа?

Людэ цIыкIур тIэкIу зегу-
пшысэ уж зэкIэм къыз-
Iуипхъотыгъ:

— Сэ Курэ
сырипшгъашъ!

— Модэ мор,
а си Алахъ, ола-
хъэ упшгъэшъэ
Iушэу укы-
чIэкIыгъэм?

Мыр Хъалгъэ-

къо Курэ ипхъурэлъфым иен фэй.
Янэжъ ыцIэ ащ ыгу къызэрэкIыгъэр.

Зы бзылфыгъэр дэхъажъи хъалыгъу
тэбэрыжъэ гъэжъэгъакIэм шъоу те-
цIэлагъэу къыдихи, къыфищэгъэ: «Ма,
нынэ, мыр шхы».

— Сыда пцIэр, пшгъэшъэ Iуш цы-
кIу? — ятIонэрэ шъузыр къеупчIы.

— «Людэ цIыкIуи», «сишъоукIи»
къысэдэжъ, — пшгъэжъыеу нахъ гу
къызIэпишIыхъажъыгъэу джэуап къе-
тыжъы.

— Олахъэ чыжъэкIаеу укыкIыгъэм,
некIо, нынэ, Курэ дэжъ утщэжъын, —
ятIонэрэм ащ кыпелэ.

Людэ цIыкIум нэнэжъым цыхъэ
фишIэу къеплIы, ыIэу къыщэгъэр
ыубытыгъ.

Гъогум ызыныкIоу къаIуэгъэу Курэ-
рэ ягъунэгъу шъуэу Гошэхъанрэ къа-
пэгъокIыгъэхэу жъы къаIумыкIыжъэу
къачэщтыгъэх. Къызэсхэм зIуиэхъэу
Курэ пшгъэжъыеу къеупчIыгъ:

— А синанэ гуш, спсэ сыхэбгъэ-
Iэжъыгъи. Тидэ ущыIагъа, сицIыкIу-
жъый?

— КIалэхэу псым кIохэрэм сызда-
щагъэпти, ауж силгъэдэгъагъ шъхъаеу,
сакIэхъашъугъэп, — гъызэ, янэжъ
ыбгъэ зычIидзагъ.

— Хъугъэ, Кур, уемыхъон, боу ар
пшгъэшъэ Iушэу къычIэкIыгъ.

— Гоу сIэр сIыпхыгъ, а си Алахъ
закъу, сызэгъути пэгъыгъи. Неуш шIо-
мыкIэу уанэ дэжъ уызгъэщэжъыщт.

— Джы зыгорэми сыкIожъыщтэп, нэ-
нэжъ, сямыгъэжъэ, армырмэ, мамэ
зишIэкIэ къысэошъ.

— Адэ хъунба аушгъэу удэлэуш-
тэ, нынэ, уызгъэщэжъыщтэп, — гу-
шIо нэпсыр ынитIумэ къаIэлъэдагъэу
Курэ пшгъэжъыер ыбгъэ рифы-
зылIагъ.

ОЖЪ Аскэрбий.

ФОНДЫР ЗЫЗЭХАЩАГЪЭР ИЛЭЭС 20 ХЪУГЪЭ

Зэхъоклыныгыгъэхэм атетэу ялофшлэн зэхашцэ

Адыгэ Республикэм и Апшээрэ Совет 1992-рэ илээсэм жьоныгуаклэм и 7-м номерэу 7 зытетэу ышыгыгъэ унашъоу «Адыгэ Республикэм мылькумклэ и Фонд» зыфилорэм тегъэпсыкыгъэу непэ лоф зышлэрэ республикэ Фондыр зэхашцэгагъ. А унашъом зэригъэнафэщтыгъэмклэ, Фондыр мыправительствэ органэу республикэм икъяралыгъо мыльку зылэ илээу, зыгъэзеклоу ыкли Адыгэ Республикэм и Апшээрэ Совет и Президиумрэ Апшээрэ Советымрэ алэ иль организациеу гъэпсыгъагъэ. Зызэхашагъэр илээс тлокл зэрэ-

хъугъэм ехъулэу, непэ Фондым пшээрълэу зэшлуиэхэрэм, илофшлэн зэрэзэхашагъэм, республикэм шлуагъэу кыфыхьхэрэм къатедгъэгушылэ тшлюигъоу гушылэгу тыфэхъугъ ащ итхьаматэу Индрысэ Налбий.

— **Къызэрэтшлюшлэрэм-клэ, илээс тлоклэм за-конхэм зэхъоклыныгъабэ афэхъугъ. Ащ елытыгъэу, ыпэкклэ шъузылымылэсыщтыгъэхэ лъэныкъохэри шъуилофшлэн кыхэхъагъэхэщтын. Сыда шъорклэ непэ анахь шъхьалэу щытхэр?**

— Ащ тэрэзэу уналэ теб-дзагъ. Илээс тлоклэм кыкклоцл федеральнэ законодательствэм бэ клэу хагъэхъагъэр. Ащ ыпкк кыкклэу, Фондыр зылытысы-рэ лъэныкъохэми ахэхъуагъ. Анахь шъхьалэу щытыр приватизациемклэ зифэшшошэ илээсэм тельгытэгъэ Программэу министрэхэм я Кабинет зэхыгуууагъэм ыкли Къэралыгъо Советым — Хасэм ыухъыгъэм тегъэпсыкыгъэу, ащ ыгъэнэфэрэ объектхэмклэ торгхэр ыкли ахэм япхыгъэ шен-щэфэн лофыгъохэр зэхэщэгъэнхэр ары. Джащ фэдэу Адыгэ Республикэм икъяралыгъо мыльку хэхэрэ чыгу лахьхэр бэджэндэу штэгъэнхэм ехыллэгъэ зээгъыныгъэ зэдэшлыгъэным ифитыныгъэ кыдэхыгъэнымклэ торгхэр ретэгъэклокых. Ахэм ахэхъэх Адыгэ Республикэм икъялэ шъхьалэу Мыекъуапэ дэлэ чыгу лахьхэр къяралыгъо мылькур зышцэхъамышъафыхьхэр шэгъэнхэмклэ, бэджэндэу ятыгъэнхэмклэ, цыхъэшлэгъу гъэорышлалэм тетэу ятыгъэнхэмклэ, нэмыклэхэмклэ зээгъыныгъэхэр зэдэшлыгъэным ифитыныгъэ кыдэхыгъэным ехыллэгъэ торгхэр зэхэщэгъэнхэри. Ти-

пшээрълэхэм ащыщ Адыгэ Республикэм икъяралыгъо мыльку хэхэрэ чыгу лахьхэм, псэуалэхэм ыкли мыкощырэ нэмыклэ мылькум, джащ фэдэу Адыгэ Республикэм икъялэ шъхьалэу Мыекъуапэ дэлэ чыгу лахьхэр мылькур зышцэхъамышъафыхьхэр ыкли Икълэб рекламэр апылэгъэным, ащыгъэуцугъэным, гъэ-федэгъэным апае зээгъыныгъэ адэшлыгъэным ифитыныгъэ кыдэхыгъэнымклэ торгхэр (аукционхэр) зэхэщэгъэнхэр; Адыгэ Республикэм икъяралыгъо учреждениехэм оперативнэ шыклэм тетэу агъэфедэрэ кощырэ мылькур шэгъыгъэным, къяралыгъо унитарнэ предприятиехэм хъызмэтзехъанымклэ агъэфедэрэ мыкощырэ ыкли кощырэ мылькур шэгъыгъэнымклэ, бэджэндэу ятыгъэнхэмклэ зээгъыныгъэ зэдэшлыгъэным ифитыныгъэ кыдэхыгъэным яхыллэгъэ торгхэр зэхэщэгъэнхэр; республикэ финанс ыкли фонд бэджэршылэхэм ащыклогъэ операциехэм ахъщэ ахэзылхъагъэхэу, ахэтыгъэ акционерхэу члэнагъэ зышлыгъэхэм клуачлэ зылэ законодательствэм тегъэпсыкыгъэу компенсациехэр ятыжыгъэнхэр зэхэщэгъэныр, нэмыклэхэр.

— **Илээс тлоклэм кы-клоцл Фондымклэ пхы-рыкыхъэзэ предприятия-бэмэ приватизациер ащыклоуагъэщтын. Сыда зэфэхьысыжъхэм къягъэлъагъорэр?**

— Адыгэ Республикэм ишъолыр ит предприятии

175-м приватизациер ащыклоуагъ. Ахэм яхыллэгъэ тхытхэр Фондым иархив хэлъых, ренэу шылыщтых. Фаеу кыкклэупчлэрэ шылэмэ, документхэм нэлуасэ зафашлын алъэ-кышцэ.

— **Адыгэ Республикэм ифинанс ыкли фонд бэ-дээршылэхэм ямыльку ахэзылхъагъэхэу агъэпцлагъэхэм компенсациехэр зэрэшъуты-жыхэрэу къялуагъ. Сы-дэушцэу а лофшлэныр зэхэщагъа, тыдэ кыккыра ахъщэу яшъутыжырэр?**

— Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет 2000-рэ илээсэм мээам и 16-м номерэу 34-р зытетэу ышлыгъэ унашъоу «Адыгэ Республикэм ифинанс ыкли фонд бэджэршылэхэм ащыклогъэ операциехэм зэрар кызыфыхьыгъэ цыфхэм компенсационнэ тынхэр ятыгъэнхэр зэхэщэгъэнымклэ зехъэгъэн фэе лофыгъохэм яхыллагъ» зыфилорэм зэригъэнафэрэм тетэу, агъэпцлагъэхэм компенсациехэр ятэтыжыых. Ащ пэлухэрэ ахъщэр хэзылхъагъэхэмрэ акционерхэмрэ яфитыныгъэхэр къухъумэгъэнхэмклэ Федеральнэ общественнэ-къяралыгъо фондэу зэхашагъэм имыльку кыхъагъэклы.

— **Бэ мэхъуха компенса-ции зэшъутыжыгъэхэр?**

— 2000-рэ илээсэм кышцыулагъэу 2012-рэ илээсэм нэсыр палъэм кыкклоцл нэбгыр 3111-м ашлорлодыгъэ ахъщэм пае компенсациехэр яттыжыгъэх. Зэкклэмкли ащ пэлухъагъ

ыпшъэкклэ зышлэ кышцеслогъэ фондым имыльку кыхъагъэ-кыгъэ сомэ миллиони 3-рэ мин 439-рэ. Непэ компани 486-рэ зыхэт спискэу цыфхэм компенсациехэр кызылажыжыныхэ фитхэм тегъэпсыкыгъэу ти Фонд лоф ешлэ.

— **Мылькум ыльэны-кыоклэ Фондым шлуагъэу кытырэр къызэрэб-гъэлъэгъон щысэхэри щылэхэу кытшлюшлы.**

— Шылэх. Фондым илофшлэн кыкклэуагъэу 2009-рэ илээсэм Адыгэ Республикэм иреспубликэ бюджет сомэ 43 275 129-рэ хэдгъэхъагъ. 2010 — 2011-рэ илээсхэм Фондым зэхышцэгъэ торгхэм яшлуагъэкклэ бюджетым илээгъэлэ зэфэшъафхэм сомэ 47 089 512-рэ алэкклэхъагъ.

— **Налбий, Адыгэ Республикэм икъяралыгъо мыльку хэхэрэ объектхэу приватизацием и Программэ хагъэуцуагъэхэм япхыгъэ лофы-гъохэр Фондыр ары зэшлозыхыхэрэр. Сыдэушцэу а лофыр зэхэщагъэ хъура?**

— Адыгэ Республикэм имыльку хэхэрэ объектхэу илээсэу клорэмклэ приватизацием и Программэ хагъэуцошцхэр Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет шагъэнафэх, нэужым Къэралыгъо Советым — Хасэм шаухъыых ыкли а документхэм клуачлэ ялэ зыхъурэ ужыр ары Фондым ипшээрълэхэм ягъэцэкклэн тызыфежырэр. Ори узэрэщыгъуазэу, министрэхэм я Кабинет ышлэкклэ приватизацием хагъэуцошцэу объектхэр зыгъэнэфэрэ Программэр Парламентым кыхелхъэх Адыгэ Республикэм мыльку зэфышцытыкклэхэмклэ и Комитет. Илээсыр зытыухырым приватизацием и Программэ гъэцэкклэжыгъэ зэрэхъугъэ отчетри а Комитетыр ары Къэралыгъо Советым — Хасэм езыхыллэжырэр. Адыгэ Республикэм имыльку хэхэрэ объектхэу тшэгъын фаехэм яхыллэгъэ торгхэр (аукционхэр) шъхъэихыгъэ шылэклэм тетэу зэхэтэщэх. Гъэзетхэм мэкъэгъэлухэр къащыхэ-

тыутымэ, Адыгэ Республикэм и Правительствэ, Федеральнэ правительствэм ясайтхэм арымдгъахъэхэзэ къябархэр алыгътэгъэлэсых, ахэлэжбэн зылыэклышцхэр етэгъэблагъэх. Торгхэм ахэлэжбэнхэ фитых акционер обществэхэр, унэе предпринимательхэр, клэкклэу къяплон хъумэ, ахъщэ зилэхэр.

— **Илээс тхьапш хъугъа Фондым ипащэу узагъэ-нэфагъэр?**

— Фондым ипащэу сызагъэ-нэфагъэр мыгъэ илээсипшл мэ-хъу. Мыщ дэжым кышцыло сшлюигъу ыпэкклэ а лэнатлэр зэ-зыхъэщтыгъэхэу Фондым изэхэщэн лъапсэ фэхъугъэхэм ацлэхэри. Апэ Фондым итхьаматэу щытыгъ непэ Адыгэ Республикэм тарифхэмрэ уасэхэмрэ гъэнэфэгъэнхэмклэ и Гъэорышлалэ ипащэу Псылушъо Юсыф. Илээсиплэ Фондым итхьаматэу ащ лоф ышлагъ. Апэрэ пащэу зэрэщытыгъэм ыкли Фондым ылыапсэ гъэпы-тэгъэным илахышлу зэрэхышлыхъагъэм фэшл тыфэраз, тхъауегъэпсэу етэло. Джащ фэдэу Фондым итхьаматэу илээсипшэ лоф ышлагъ Даур Къэп-лъани. Ащ буж сэ сызагъэнэ-фагъэр.

— **Шъуимэфэклэ ехъулэу сыда уилофшлэгъухэм ыкли ыпэкклэ Фондым щылэжыагъэхэм япло шлюигъор?**

— Пстэуми апэу хэсэгъэ-унэфыккы тилофшлэн изэхэ-щэнклэ Адыгэ Республикэм и Лышхъэу Тхъаклушынэ Ас-лъан, Премьер-министрэу Къумпыл Мурат аналэ къызэр-реттырагъэтырэр, ищыклагъэ хъумэ, яшлуагъэ кызырэтэ-гъэклырэр. Арышъ, ахэм инэу сафэраз. Пшээрълэу кытфа-гъэуцухэрэр тегугъузэ зэрэзэ-шлотхышцхэр есэло. Джащ фэдэу Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет пшээр-ылэу кытфигъэуцухэрэр зэ-рифэшъуашъу гъэцэкклэжы-гъэнхэмклэ зи къызэратемынэ-рэм фэшл силофшлэгъухэм са-фэраз, тхъашъуегъэпсэу есэло. Тапэкли тлэ зэкклэдзагъэу, ты-зэгурьлоу лоф зэрэзэдэтшлэ-щтым сицыхъэ тель.

СЭХЪУТЭ Нурбий.

Сятэу Шъалихъэ шцэлэфэклэ цыфмэ псапэрэ гуапэрэ афи-шлэным пылыгъ ыкли ар кы-дэхъугъ. Лофшлэныр икълэсагъ, гъучлырэм пхэмэрэ «псэ къя-пегъаклэ» зыфалорэм фэдагъ. Ежыым ылэкклэ ышлыгъэхэу мыжъошъхьал, пхъэшъхьал, гурхъу илагъэх. Хьаблэм тес бзылфыхьхэм ахэр агъэфедэщтыгъэх, натрыфыр, кощыр, шыбжыыр шахъаджышцыгъэх. Гъунэгъумэ, лахылымэ, ышыпхъумэ унагъом лэмэ-псы-мэхэу ящыклагъэхэу щыт бэ-лагъ, къашыкъ, тхъауф, шло-накл зыфплошцхэр афишлы-

Шъалихъэ ипсэпэшлагъэхэр

щтыгъэх. Шыхъафэу къуа-джэм дэтышцыгъэхэм Шъали-хъэ сыдигъуи ахэтыгъ. Иобзэ-гъурэ ипхэхырэ гъэчаныхъэ-хэу, тлэн тыфимыгъэу, шылы-щтыгъэх.

Сыкызышыхъугъэ къуа-джэу Шыхъанчэрыехъаблэ Псэкъупсэ иджабгъу нэпкэ лу-сыгъ. Къуаджэм хахъомэ, уна-гъохэр нахыбэ хъухэзэ, урам шъуамбгъор азыфагоу, унэгъо куп яхатэхэр мээым фэгъэза-гъэу тлысыгъэх. Псэу зашъо-

хэрэри, зэрыпщэрыхъэхэрэри, быллымхэр зэрагъашъорэри, зэрыгыклэхэрэри Псэкъупсэ кыраыхышцыгъэ. Ащ икъя-хын зыпшъэ илыгъэр тэры, клалэхэр ары. Псы шэлэ 15 — 20 мафэ къэс къэтхышцыгъэ. Нэбгырэ заулэ тыхъоу, зым ылапэ адрэм ылыгъэу, псы ша-лэхэр зэттыжыхъэзэ, нэпкыым кыдэтхыешцыгъэх. Анахъэу псым икъяхын кын кызыт-щыхъушцыгъэр кымафэмрэ гъатхэмрэ арыгъэ.

Сятэ тишагу пэчлынатлэу урамым псынэ кытыришлы-хы, хьаблэм тес цыфхэм за-гъэпсэфыжыгъагъ. Къуаджэр агъэкощыфэ псынэр ыгъэфед-агъ. Сятэ псапэу ышлагъэмэ мыр анахь шъхьалэу сэлъытэ. Тиунэкъошцмэ япхъоу Мо-лэхъанэ Пэнэжыкыуае щы-псэушцыгъэ. Ыныбжэ илээс 80-м нэсыгъэу, зылыгъыжын имылэу къянэгъагъ. Сятэ ныор тадэж кышцэжы, ылыгъы-жыгъ. Илээс 90-рэ ыныбжэу

идунай ыхъожы, ыгъэтлылты-жыгъагъ. «Тят, Алахымыклэ шыкур, тилакыоклэ унэгъо бэ-клае тэхъу, сыдэушцэу Мо-лэхъанэ о плыгыжынынэу хъу-гъа?», — слуй сеупчыгъагъ. «Сэц нахыжъ ллакъом хэты-жъэп. Пэнэжыкыуае сызы-мышлэрэ дэсэп. Ныом зыгорэ къехъулэмэ, сэры емыклу зы-фальгъэушцыр», — кысылы-жыгъагъ.

Псапэ пшлэныр насыпыгъ. Сятэ насыпышлуагъ, ипсэпэ-шлагъэхэр Тхъэм фегъэбагъу.

КЪЭБЭРТЭЕ Аслан. пос. Яблоновскэр.

Ишофшлагъэхэр дышъэ клэнэу тилэштых

Этнографическэ адыговедением илэгъохэщэу Мэрэтыкъо Мухътар Аслъан ыкьор псаугъэм, ыныбжь илэс 85-рэ хьуштыгъ.

Мухътарэ 1927-рэ илэсым Шэуджэн районым икьуаджэу Хьакурынэхаблэ кышхьугъ, унагъом исабыиплэм анахьыжыгъ. Ицлыклогъом кышхьублагъэу еджэным фэцэгъагъ, адыгабзэкли урысыбзэкли ытхыштыгъэу сэрхэр район гъэзетым кыхиуштыгъэх.

Ятэу Аслъан сыдигъуи шлэныгъэ дэгъу шэоужьыем ригъэгъоты шлоигъуагъ. Ары заом зырашабжэм, ишхьэгъусэу Айцэт мыщ фэдэ гущылэхэр кызкылырилогъагъэхэр: «Къын зэрэплэгъуштыр сэшлэ, ау Мухътарэ емыджагъэу къамыгъан».

1944-рэ илэсым Мухътарэ клэзегъэджэ институтым итарихь-филологическэ факультет члэхъэ. Етланэ кавказоведением и Гупчэу албытэрэ кэралыгъо университетэу Тбилиси дэтым филологическэ ифакультет «кавказыбзэхэр» зыфиорэ сэнэхъатымклэ еджэныр щылгъэкъуатэ.

Мухътарэ шлэныгъэ куу зэрэзригъэгъотыштым ишхьыпкъэу зэрэпылгыгъэр иныбджэгъоу Илья Петрусенкэм кытхыжыгъ. Грузием иреспубликэ библиотекэу професурсурэр зыщызэрэуагъоштыгъэм клоти зэрэдлуштыгъэр тхыклом хэт. Ымышлэрэ шлэныгъэлэжхэм ацлэхэмрэ альэкъуацлэхэмрэ кызызэхыхыкълэ, ахэм ялофшлагъэхэр кыгъоты-

хэзэ, яджэщтыгъ, ишлэныгъэрэнэу хигъахъоштыгъ.

Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ музей М. Мэрэтыкъом иархивэу илахьылхэм кыратыжыгъэм цыф йушхэм, еджэгъэшхохэм атхыгъэ гушылэ шэрыохэр, мэхъанэклэ ушэгъэ гупшысэхэр кыхитхыкълэ гъэхэу зыдэт блокнотхэр ахэлых. Ау, зэрэригъэжыгъагъэу, бзэшлэныгъэр арэп, этнографир ары итворчествэ чыплэ инщызыубытынэу хьугъэр.

Хэгъэгъу зэошхор оклофэ Адыгэ НИИ-р зэфэшлыгъагъ. 1945-рэ илэсым ар кызызэ-йуахыжым тарихым, археологием ыкли этнографием ясектор клэу кышхьызэуахыгъагъ. Ащ пэщэныгъэ дызэрихъанэу тарихь шлэныгъэхэмклэ кандидатэу, этнографием и Академическэ институт илофшлэу Е. С. Зевакиныр кырагъэблэгъэгъагъ. Ащ адыгэ шлэныгъэлэжэ ныбжьыкълэхэм йофышхо адишлагъ, наукэм игъогу занклэ ахэр тыришагъэх. Ахэм ащыщэу Къоджэ-шэо Елмэсхъан 1949-рэ илэсым СССР-м шлэныгъэхэмклэ и Академие иинститут, аспирантурэм шеджэнэу агъакло. Азэмат Мин-Къутас йоф зыдишлэшт темэу адыгэ къуаджэм имонографическэ кэтхыхъан фэгъэхыгъэр агъэнафэ. Мэрэтыкъо Мухътар 1950-рэ илэсым Тбилискэ кэралыгъо университетым иаспирантурэ аштэ, этнограф цлэрылоу Г. С. Читая ыналэ кытетэу кандидатскэ диссертацие етхы. Темэу кыхахыгъэр Мухътарэ шлогъэшлэгъоныгъ

ыкли пэблэгъагъ —

«Адыгэ унагъом илэ цыф зэфыштыкълэхэр». Ащ 1954-рэ илэсым Адыгэ НИИ-м кыегъэзжышъ, илэс 40-рэ йоф шешлэ, научнэ йофшлагъэхэу 100-м кьеху етхы, кыхеутых. Ахэм ахэтых адыгэ унагъом илэхэ зэлэхэмыхъаныр, пщыр гъэшлогъэныр, зэшхьэгъусэ ныбжьыкълитур зэгъусэу гуащэм дэжэ имыхъанхэр, шэоэтешэр, уасэр, ныоежыжыр, нэмыкълхэри. Адыгэ зэхэтыкълэ-зекълуагъэхэр зыфэдагъэхэри, я 19-рэ, я 20-рэ лэшлэгъум ыгузэгъу нэс ахэм афэхъугъэ зэхьокълэныгъэхэри итхыгъэхэм къауатэх.

Мухътарэ йоф зыдишлэгъэ темэхэм лъапсэ афэхъугъэр абхъаз, кэбэртэе ыкли черкес этнограф купхэм ахэтэу шапсыгъэхэм къащегъэжыгъэу мэдэгъу кэбэртаехэм анэсыжъэу зыщыпсэуштыгъэ чыплэхэр ныбжьыкълэу кызырадикълухагъэхэр ары. Илэс пчъагъэм зыдэлэжыгъэ йофыгъохэм клэух афэхъугъэр моно-

графиеу «Адыгэ лъэпкъхэм унагъом мэхъанэу ратырэр» зыфиорэр ары (ар Армением шлэныгъэхэмклэ и Академие археологиемрэ этнографиемрэклэ иинститут кышхьыгъэшхыпкъэжы, докторыцлэр кыфагъэшхошэгъагъ). Адыгэхэр зыпылгыгъэ хьызмэт зэфэшхьафхэм, гъуклэн йофым, псэуплэхэр зэрагъэпсыхэрэм, диным зэрэплыхэрэм афэгъэхыгъэ йофшлагъэхэмклэ ар бай.

Мухътарэ къалэхэу Москва, Тбилиси, Налчык, Ростов-на-Дону, Ереван, Баку, Алма-Ата, Ташкент, Душанбе ыкли СССР-м инэмыкълэ чыплэ зэфэшхьафхэу научнэ гупчэхэр

зыщызэхэщагъэхэм ашыкlorэ конференциехэм бэрэ ахэлажэщтыгъ.

Адыгеим ишлэныгъэлэжхэм агъэхъазырырэ проект инхэм М. Мэрэтыкъор ахэмылажъэу кыхэкълыгъэп. «Адыгэ автоном хэкум иколхозникхэм якультурэр ящылэклэрэ» зыфиорэ тхыгъэр Адыгэ НИИ-мрэ этнографием иакадемическэ институт илофышлэхэмрэ адигъэхъазырыгъ. Томитлу хьурэ тхылыу «Темыр Кавказым ис цыфхэм якультур» зыфиорэм щыщэу шхъищ кавказ лъэпкъ зэфэшхьафхэм я XVI — XVIII-рэ лэшлэгъухэм якультурэ зыфэдагъэм фэгъэхьыгъэу ытхыгъ. 1861-рэ илэсым нэс, я XIX-рэ, я XX-рэ лэшлэгъум икыежыгъэу нэс культурум хэхъоныгъэу фэхъугъэхэр М. Мэрэтыкъом кыгъэлэгъуагъэх.

Перестройкэм илэхъан «Адыгэ энциклопедиеу» зыкыдэкълэ агъэхъазырыштыгъэм дэхъащт тхыгъэхэр гъэзэгъу «Джэрпэджэжым» кыхиутыгъэх. Тарихь-культурынэ очеркэу «Адыгеир» ытхыгъ, ащ апшгъэрэ еджаплэхэм ачлэс студентхэм Адыгеим итарихь илэсыбэрэ рызэрагъэшлагъ.

Джащ фэдэ йофшлагъэхэу лъэпкъымклэ мэхъанэу зилэхэр ары Мухътарэ кылэжыгъэ щытхьур кызырхыгъэр ыкли Адыгеимклэ апэрэ шлэныгъэлэжхэу шлэныгъэхэмклэ Адыгэ (Черкес) Академием иакадемик хьугъэхэм зыкълахагъэфагъэр. 1990-рэ илэсым тиинститут этнологием иотдел кызыщызэуахым ащ пашэ фашыштымклэ зи егупшысэжыгъэп — ар Мэрэтыкъо Мухътар зифэшхошагъэри, зытегъэпсыхьэгъагъэри.

Мухътарэ зэрэшлэныгъэлэжым нэмыкълэу, АКЪУ-м иклэ-лэзегъэджагъ ыкли ипрофессорыгъ. Студентхэм яшлэныгъэ зэрэхигъэхъоштым, лъэпкъым иклэн зэрэмыкълэдыштым апылгыгъ.

Ежыр кытхэмытыжыми, илофшлагъэхэм джыри бэрэ цыфхэм зафагъэзэщт, ахэр адыгэ наукэм идышъэ клэнэу егъашлэм тилэштых.

ГЪУБЖЪЭКЪО Марат.
Тарихь шлэныгъэхэмклэ кандидат.

ПРОКУРАТУРЭМ ИУПЛЭКЪИУНХЭР

Псаузэ «агъэтылгыжыгъ»

Гъэтхэпэ мазэм Мыекъопэ къэлэ прокуратурэм къеолэгъэ Зотова Галинэ Зотэ ыпхьур зыгъэгумэкълыштыгъэр бгъэшлэгъонэуи щытыгъ. ЗАГС-м и Мыекъопэ къэлэ отдел суд-медицинэ экспертизем кытыгъэ тхылъым кыпкырыкълэзэ, мы бзылфыгъэм мэзаем и 8-м идунай ыхъожыгъэу ытхыгъ. Прокуратурэм уплэкълунхэр зызэхэщэхэм, ар зэрэмытэрэзыр кычлэхыгъ.

Щылэ мазэм и 21-м сымэджэ хьылгъэу, къэмыгушхьыгъэу ыкли зыпары кымышлэу сымэджэщым нагъэсыгъэ Зотов Василий ыпхьу Галинэ врачхэр лэпылэгъу

фэмыхъушхьыгъэу идунай ыхъожыгъ. Суд-медицинэ экспертизем ибюро бзылфыгъэм ыныбжьыгъэр, кызыхьугъэр ыгъэунэфынхэм фэшл Мыекъуапэ ипаспортнэ-визовэ къулыкъу зыфигъэзагъ. Зотова Галинэ Василий ыпхьур ащ щыгъэунэфыгъэу кызамыгъотым, Зотова Галинэ Зотэ ыпхьур кызышхьыгъэу пытхагъэр къарауагъ. Джарэуштыгъэу бзылфыгъэу псауу дунаим тетыр щымылэжъэу атхынэу хьугъэ.

Мыекъопэ прокуратурэм зэхэ-фынэу ышхыгъэхэм ауж ЗАГС-м ытхыгъэр мытэрэзэу ылытагъ, мыщ зымысагъэ хэлхэм пшъэдэ-кълэжэ ахьышт.

Федеральнэ ахьщэр атыгъуштыгъ

АР-м и МВД Следствие-хэмклэ игъэлорышлэплэ сабий зэрыс унагъом лэпылэгъу етыгъэным фэшл федеральнэ бюджетым кыхэхыгъэ ахьщэу къатлупшыгъэр хьоршэрыгъэ зэрахъэзэ атыгъугъэу ыгъэунэфыгъ. Ащ фэгъэхыгъэ уголовнэ йофэу кызызэуахыгъэм Мыекъопэ къэлэ прокуратурэм дыригъэштагъ.

Уплэкълунхэм кызырагъэлэгъуагъэмклэ, 2010 — 2011-рэ илэхэм зы хьу-лыфыгъэрэ бзылфыгъи-

плырэ зэхэтхэу зэдэлэжы-хэзэ, сабий кызыфэхъугъэ бзылфыгъэу ны мылкъур кызытефэхэрэм ар лэрылхэу къалэкълэхъанымклэ лэпылэгъу афэхъуштыгъэх, ащ ежхэм ялахы кыхагъэ-кыштыгъ. Ащ фэдэу пстэ-умклэ сомэ миллион 20 федеральнэ мылкъоу хьоршэ-рыгъэклэ къатыгъугъ. Шы-клэ зэфэшхьафхэр кызфа-гъэфедэхэзэ ахэм мылкъур зытефэрэ бзылфыгъэхэр къагъотыштыгъэх, агъэда-лохэзэ тхылы нэпцлэхэр ара-

гъэшлыштыгъэх. Уплэкълунхэм кызырагъэлэгъуагъэм-клэ, ны мылкъум щыщэу бзылфыгъэхэм алэклагъа-хьэщтыгъэр макълэ, нахьыбэр ежхэм аштэщтыгъ.

Мы бздэжэшлагъэм фэгъэхыгъэ тхылыхэр судым агъэхыгъэх, ар зезыха-гъэхэм ямысагъэ дыригъа-штэмэ илэсишлым нэсэу хьапс ыкли сомэ миллион тазыр атырилыхъан ылэ-кълэщт.

КІЭЛЭЕГЪАДЖЭМ ДЭХАБЭ ФАІО

Кіэлэегъадж! Мы гушылар зы пычыгъо нахь мыхъурэ «Ны» зыфилорэм игъусэу шылэныгъэм быракъ фэшлымэ хъунэу сэлъытэ. Сыда плэмэ кіэлэегъаджэ шьыпкъэр хэтрэ цыфэу еджаплэм илэс зэкълэыклогъэм яохътабэ шызыгъэклогъэ пстэухэмкІи ятлонэрэ ным фэд. Ары сабым ылапэ зылыгъэу гъэшлэ гъогум тезыщэрэр, шлэныгъэм имашло ащ ыгу шызэкълэзыгъаблэрэр, ригъэджагъэр цлэрыло хъумэ ным фэдэу рыгушхорэр.

Бэ кіэлэегъаджэу шылар, пстэуми егъэджен-плуныгъэ ІофымкІэ афэлъэкІыштыр ашлэ, ау зэкІэ зэфэдэу ригъэджагъэхэм агу кыинэжырэп. А сэнэхъатым фэшпыпкъэхэу илэсыбэрэ еджаплэр зиятлонэрэ унагъэхэм кьахэкІых ригъэджагъэхэм шүлгъэгоу фашыгъэр сыдыгъуи мыкІуасэу, ежым идунай ыхъожыгъэми, шүклэ игугъу ренэу ашлэу, ащ фэдэ кіэлэегъаджэ дунаим кытемыхъуагъэкІэ алтытэу.

Тилагъ тэри 1944 — 1957-рэ илэсхэм Мамхыгъэ гурыт еджаплэм щеджэгъэ пстэуми джы кызнэсыгъэм тыгу имыкІыжырэ кіэлэегъаджэ. Ащ тызэреджэщтыгъэр Александр Иосифовна, ыльэкъоцлагъэр Самойленко. Илгъэс 20-м хъагъ ащ идунай ыхъожы, икІалэ зыщысэурэ Краснодар зыщэгъэтылгыгъэр.

Кіэлэегъаджэ гъэшлуагъэу тилагъэм гукъэкІыжэ зэхэхэу фызэхатцэрэр макІэп. Ащ фэдэ зэхэхэ гъэшлэгъон жьоныгъуаклэм и 5-м шылагъ Мамхыгъэ гурыт еджаплэу Советскэ Союзым и Лыхъужэу Андырхъое Хъусенэ ыцІэкІэ заджэхэрэм.

Гъэтхэ мэфэ ошлү рэхъат. Илгъэ сауэлэкІэ узэкІэлэбжымэ, кьуаджэр лъэшэу кьэзыгъэбжышлогъэ унэ зэтет дахэу гурыт еджаплэм пае агъэпсыгъэм ыгулэ кіэлэеджаклогъэр шызэпІултых. Ахэм яненпэрэ линейкэ зыфэгъэхыгъэр яеджаплэ илгъэс 14 щезыгъэджэгъэхэ Самойленко Александр Иосиф ыпхъур кьызыхъугъэр жьоныгъуаклэм и 6-м илгъэси 110-рэ зэрэхъурэр ары. Ащ фэдэ зэхэхэр Мамхыгъэ шызэхэщэгъэным кіэщакІо фэхъугъэх мы еджаплэр кьэзыхъугъэхэм ащыщхэмрэ икІалэу Валерийрэ. Зэхэхэм кьэкІуагъ илэсыбэрэ кьалэу Краснодар имэрыгъэу, илгъэс 15-рэ янэ игъусэу кьуаджэхэу Мамхыгъэрэ Хьакурынэхъаблэрэ зикІэлэгъу ащызыгъэклогъэ Валерэ ыкыо нахыжэ игъусэу. Джащ фэдэу зэхэхэм хэлэжыгъэх тикІэлэегъаджэ гъэшлуагъэ ригъэджагъэхэм ащыщхэр.

А.И. Самойленкэр.

Мамхыгъэ гурыт еджаплэм изавучэу Отэщыкыо Светланэ зэхэхэр кьызылэуи, кьэзэрэу гъогонгъэхэм кьафилотагъэ зэлүлэнхэр зыпкъ кыкІыгъэ кіэлэегъаджэ бзылгыгъэу илгъэс 90-рэ зыгъэшлагъэр зэоуж охътэ кьыным тэфэу яеджаплэ илгъэс 14 зэрэщылэжыгъэр, цыфышлү дэдэу зэрэщытыгъэр, кьызыхъэгъэ кьоджэдэхэм лъытэныгъэ ин зэрэфашыштыгъэр, ипшэщы Татъанэрэ икІэлэ Валерэрэ адыгэ кіэлэ-пшъашыгъэхэм афэдэ зэрэхъугъагъэхэр. А бзылгыгъэ кіэлэегъаджэ шлагъом игугъу яеджаплэ бэрэ зэрэщашырэр, ар зэкІэми шысэтэхыплэ зэрэфэхъурэр ащ хигъэу нэфыкІыгъэ. Ащ пыдзагъэу кьатегушылагъ илгъэс 14 янэ зыщылэжыгъэ, ежым кьыуыгъэ Мамхыгъэ еджаплэм хъэкІэ лъапІэу кьафэклогъэ Валерий Самойленкэм ыналэ ренэу кьызэрэатетым, Іэпылэгъушлү кьызэрэфэхъурэм. Ащ яеджаплэ котельнэ дэгъу кьыфаригъэшлыгъ, компьютер класс кьафызэтыригъэпсыхъагъ, фэшхъаф лъэныкыо хэмкІи кьаделэгъ. Ащ даклоу хигъэунэфыкІыгъ кьуаджэу Хьакурынэхъаблэ иурамэу яунагъокІэ зыщыпсэугъэхэм янэ ыцІэкІэ зэрэджагъэхэр, ащ кіэлэегъаджэм ишлэжэ тамыгъэ зэрэтырагъэуагъэр, асфальт а урамым кьызэрэтыраригъэлъхъагъэр.

Зэхэхэм хэлэжыгъэхэр бэрэ

Іэгу фытеуагъэх я 3-рэ классым ис Хьагъундэкъо Лаурэ ІупкІэу, дахэу кьызэрэгушылагъэм фэшл.

Зэхэхэм хэлэжыгъэх Мамхыгъэ гурыт еджаплэр кьэзыхъугъэхэ Мэрэтыкыо Кимэ, Къуижэ Казбек, Хьакурынэ Хьасанэ, Мэрэтыкыо Рэмэзанэ, еджаплэм икІэлэегъаджэхэр.

ЗэкІэ ригъэджагъэхэм агъэшлорэ, зыщытхэу аІотэрэ кіэлэегъаджэм ыкыо Валерий Самойленкэм гушылар зыратым, янэ лъытэныгъэ инэу адыгэ кьуаджэхэм шафашырэм, дахэу шафалорэм апае лъэшэу зэрэфэрэрэ кьылуагъ.

— Тызчыпсэуштыгъэ чІыплэр пым зештэм зышхъэ кьыхъыжыгъэхэм тахэтэу тиунагъокІэ тыкьэкІуагъ фашистхэр зэрэфыжыгъэхэ шъуихэку, — кьышлүагъ зэхэхэм Валерий Самойленкэм. — Апэу кьуаджэу Мамхыгъэ тыкьыштыгъэ. Адыгэ чылэм тьанэ Іошлэплэ кьышыратыгъ. АпэрэмкІэ шы сауэлэ зыщашыгъэхэ шэщым тыщыпсэугъ, етІанэ адыгэ унагъор фэтэр тфэхъугъ. Урысэу кьуаджэм дэс шылагъэп, силэгъухэу сызхэхэхэрэм урысыбзэ гушылэ саул нылэп ашлэщтыгъэр. Ежхэр абзэкІэ зэдэгущыІэщтыгъэх, сэ бзакым сыфэдагъ. Сянэ кьысилоштыгъ: «Уздэпсэухэрэ цыфхэм абзэ шІлэн фает». Мэзич горэкІэ адыгабзэм сыхэгъозагъ. Джащ кьышегъэжыгъэу сиурысыбзэ фэдэу адыгабзэри сыбзэ хъугъэ. Мы кьуаджэм еджэныр щезгъэжыгъэ, етІанэ гъунэгъу кьуаджэу Хьакурынэхъаблэ кьыштыфэгъотыгъэ унэм тыкІо жыгъэ. Сшыпху Тани сэри ныбджэгъубэ кьоджитІуми ащытилі хъугъэ. Джы сэри лъэшэу сикІэсэ урамэу сянэ ыцІэкІэ зэджагъэхэр Адыгеим шысиІэ зэрэхъугъэм гъунэнчъэу сырэгущы. Шъуикъуаджэхэу сянэ зыщашымыгъупшэхэр зыщыпсэухэрэм насып шылакІэ адэльынэу, лъэшэу згъэшлорэ сиеджэплэ класэу нелэ тызчызэрэу гъогонгъэм игъэхъагъэхэм ахэхэу зэпытынэу сышгъуфэлъало.

Джарэуштыгъэ а зэхэхэ гъэшлэгъоныр Мамхыгъэ гурыт еджаплэм а мафэм шыкІуагъ. Илгъэс 14 ащ щезыгъэджэгъэхэ урыс бзылгыгъэу нелэ кьызнэсыгъэм адыгэхэм гушылэ дэхабэ зыфалорэ Александр Самойленкэр кьызыхъугъэр илгъэси 110-рэ зэрэхъугъэр хагъэунэфыкІыгъ.

Ригъэджагъэхэм ащыщхэм ягушыІ

ХЬАГЪУНДЭКЪО Нурбий.

Адыгэ Республикэм инароднэ врач.

Ти Мамхыгъэ гурыт еджаплэ счІлахэ кьэс кьысилошлы пчъэр кьылуыныш, Александра Иосиф ыпху Самойленкэр кьышхаттэу. Бзылгыгъэ лъагъу, зэкІужыгъэу, шүклэе ыныбжымы, ынэгу зы зэлагъэ имыІэу сапашхъэ итэу кьысцэху. «Нурбий, моу садэжэ кьакІо, синыбджэгъу ныбжыкІэ», — кьысело.

Непэ а бзылгыгъэ шлагъор кьызытхэмытыжэ уахътэм кьасло счІоугъу: «Тхьагъэгъэпсэу, сикІэлэегъаджэ гъэшлуагъ, зэкІэ кьытфэшлагъэмкІэ, тищыІэныгъэ лъэганІэу тызчынэсыгъэмкІэ. Шүлгъэу мыухыжыгъэу кьыпфытиІэм шлүшлэгъабэм тафшцагъ».

***

ГЪЫЩ Нухъ.

Филологие шІэныгъэхэмкІэ доктор, академик.

Лъытэныгъэшхо зыфэшлыштыгъэ тикІэлэегъаджэу Александра Иосифовнам дахэу фэмылуанхэу цыІэн. ХьисанымкІэ тызэрэригъаджэщтыгъэм фэшхъафэу урысыбзэмрэ урыс литературэмрэ ябайныгъэ тыхищыцтыгъ, еджэгъэІэ драмкружокым изэхъацІохэм ащыщыгъ.

Дэгъоу кьэсчІлэжы зы классым кьыздисыгъэ икІалэу Валерэ адыгабзэр, адыгэ лъэпкъым ицІыф зэхэтыкІэхэр зэригъэшлэнхэ зэрэфаер тикІэлэегъаджэ ренэу зэрэфигъэнытэщтыгъэр.

Илгъэбэхэр зэлыкІуагъэх, тэ, Мамхыгъэ гурыт еджаплэр кьэзыхъыгъэхэм, насыпгыгъэкІэ зыфэтлэгъэжыгъэ ар зэрэтикІэлэегъэджагъэр.

***

ОЖЪ Аслъан.

Мамхыгъэ гурыт еджаплэм идиректорыгъ.

Тикласс Александра Иосиф ыпху Самойленкэм иапэрэ урокэу цызэхыщэгъагъэр дэгъоу сыгу кьэкІыжы. Ащ гъэшлэгъонэу, узыІэпищэу «гъушъэкІэ» алгытэрэ хьисан темэр кьызэрэтифлотэгъагъэм кьыдгуригъэлэгъагъ кІэлэегъаджэ кьытфэхъугъэ урыс бзылгыгъэу цыф гъэсагъэу зэрэщытыр.

Мамхыгъэ гурыт еджаплэм директорэу сызиІэгъэ уахътэм тикІэлэегъаджэ гъэшлуагъэ шылэжыгъэщытыгъэп, ау ащ идахэ ренэу шалоштыгъ. Еджаплэр кьэзыхъыгъэхэм язэлүкІэгъухэу зэхатщыцтыгъэхэм якІэлэегъаджэхэм ягугъу кьышхаттэу зырагъажыкІэ, апэу шүклэ зыцІэ кьыраІоштыгъэр Александра Иосифовнар ары.

***

МЭРЭТЫКЪО Рэмэзан.

ПсэолъэшІ организациеу СМУ-35-м ипэщагъ.

Сянэ фэзгъаджэщтыгъ сикІэлэегъаджэ лъапІэу, шүклэ ренэу сыгу илэ Александр Иосифовнар. Сыригъэджэгъэ закъон, цыфыгъэу, шэнышлоу схэлхэр ащ илэлагъэхэу сэлъытэ. Сыдэуштыгъу сыгыгунишэна Баку сыщеджэ зэхъум пысьмэхэу ахъцэ зыдэлхэр ренэу кьысфэзгъэхыщтыгъэр. Джарэу кьысфэгъумэкІыштыгъ.

Ллэшлэгъуныкыом еху тешлагъ еджаплэр кьызысыухыгъэм. А бзылгыгъэ Іушэу, хьалэлэу, тьанэм фэдэу тилагъэр зэкІэ ригъэджагъэхэм тыгыгунишэрэп.

НекІубгъор зыгъэхъазырыгъэр ЛІХЪУСЭЖЪ Хьаджэрэтыбый.

ЗэлүкІэм хэлэжыгъэхэу (джабгъумкІэ кьебгъэжыныш) Мэрэтыкыо Ким, Валерий Самойленкэр, Къуижэ Казбек.

Еджаплэм шыІэгъэ линейкэм хэлэжыгъэхэр.

ЗЭКЪОШНЫГЪЭМ ИГЪОГУХЭМКІЭ Кавказыр «Налмэсым» кьежэ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо академическэ кэшъокло ансамблэу «Налмэсым» Темыр Кавказым икьалэхэм концертхэр къащитыштых. Лъэпкэ къашъохэмкІэ зэнэкъокъоу Налщык щыкІоштым хэлэжьэшт.

Сурэтым итхэр: Бэрэдж Диан, Симболэт Бислған, Хьакъуй Анжел, Тхьаклүмэщэ Налбек, Хьаджымэ Эльвир.

Адыгеим инароднэ артистэу, «Налмэсым» идиректорэу Бастэ Азмэт тызэрэщигыгъозагъэу, ансамблэм мы мафэхэм Краснодар краим концертхэр къыщитыгъэх. Жьоныгъуаклэм и 23-м къыщыублагъэу къалэхэу Железноводскэ, Мэздэгү, Грознэм, Тэрч, Щэрджэс-къалэ, нэмыкІхэм ансамблэм иконцертхэр ащыкІоштых.

— Къыблэ шьолгырымрэ Темыр Кавказымрэ яансамблэхэм лъэпкэ къашъохэмкІэ язэнэкъокъу жьоныгъуаклэм и 29-м Налщык щызэхашэшт, — кье-

гуатэ «Налмэсым» ихудоженнэ пашэу, АР-м инароднэ артистэу Къулэ Мыхьамэд. — Ти-артистхэм ащ зыфагъэхьазыры.

КъэшъуакІохэу Хьакъуй Анжелэ, Бэрэдж Дианэ, Хьаджымэ Эльвирэ, Симболэт Бислған, Тхьаклүмэщэ Налбек ТекІоныгъэм ия 67-рэ ильэс фэгъэхьыгъэ зэхэхьэхэу Адыгеим щызэхашагъэмэ ахэлэжьагъэх, Темыр Кавказым икьалэхэм ащыкІошт концертхэм искусствэм ишэпхъэ лъагэхэр къызэрэщагъэлыгъоштхэм тицыхъэ телъ.

КУШЪХЪЭФЭЧЪЭ СПОРТЫР

Мамыр чыгур кыыхахы

Кушъхъэфэчъэ (велосипеднэ) спортымкІэ бзылфыгъэмэ я Дунэе зэлүклэгъухэр жьоныгъуаклэм и 17-м Адыгэ Республикэм щаублэ-штых. Ащ фэгъэхьыгъэ зэхэхъэ тыгъуасэ Мыекъуапэ щыкІуагъ.

Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэ игуадзэу, Дунэе зэлүклэгъухэм язэхэщкІо куп итхьаматэу Алексей Петрусенкер, зэхэщакІомэ ащышэу Анатолий Лелюк, АР-м физкультурэмкІэ ыкІи спортымкІэ и Комитет итхьаматэу Хьасанэкъо Мурат, ащ игуадзэу Джармэкъо Юсыф, щынэгъончъагъэм фэгъээзгъэ къулыкъушІэхэр зэхэхъэм кы-

шыгушылагъэх. АР-м лъэпкэ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи кьэбар жьугъэм иамалхэмкІэ и Комитет итхьаматэу Шхьэлэхъо Аскэр зэрилтыгъэрэмкІэ, тиреспубликэ Дунэе спорт зэнэкъокъухэр щызэхэщэхэзэ, тичІыгу идэхагъи, Адыгеим имамыр псэукІи хэгъэгъухэм нахьышІоу ащашІэхэ хьугъэ. Литвар, Словениер, Чехиер, Испаниер, Урысыер, нэмыкІхэри Адыгеим щыкІошт зэнэкъокъум хэлэжьэщтых.

ПАУЭРЛИФТИНГЫР

Нарт батырхэм тагъэгъушІо

Европэм пауэрлифтингомкІэ, штангыр бгъэгум телэтыкІыгъэнымкІэ, изэнэкъокъухэу Ростов-на-Дону щыкІуагъэмэ Адыгэ Республикэм ибатырхэм дышъэ медальхэр къащахьыгъэх.

Мыекъопэ къралыгъо технологическэ университетым истудентхэу Шхьэлэхъо Къэплғанрэ ПкІыхьэкІэ Аслъанбекрэ яонтэгъугъэхэм ялытыгъэу зэнэкъокъухэм ахэлэжьагъэх. Шхьэлэхъо Къэплған штангыр бгъэгум телэтыкІыгъэнымкІэ килограмм 52-м нэс къэзышчэрэмэ якуп хэтыгъ. Ильэс 22-м нэс зыныбжьхэр шхьафэу зэнэкъокъугъэх. Адыгеим инарт шъао зэкІэми анахь лъэшэу зэрэщытыр къыгъэшпыпкъэжыи, апэрэ чІыплэр къыфагъэшъошагъ.

Ныбжь зэфэшъхьаф зигэмэ язэлүклэгъухэм Къ. Шхьэлэхъом ухьазырыныгъэ дэгъу дэдэ къащигъэлъагъуи, дышъэ медалыр къыхьыгъ. Тибатыр 2011-рэ ильэсым Урысыем и Кубок Москва къыщыдихыгъ, хэгъэгум ирекорд ыгъэуцугъ, Урысыем и Къыблэ

шьолгыр ичемпион.

Шхьэлэхъо Къэплған иІахьылхэр Гьобэкъуае щыцых, иІыкІугъом къышегъэжагъэу Мыекъуапэ щэпсэу, адыгабзэкІэ дэгъоу мэгъушІэ. Университетым иятфэнэрэ курс щеджэ, юрист хьунэу зегъэхьазыры.

— Спортыр сищыІэныгъэ хэсхын слъэкІыштгэп, — еІо Шхьэлэхъо Къэплған. — Сыд фэдэ ІэнатІэ сІлэштми, атлетикэ онтэгъум, нэмыкІ спорт лъэпкъмэ сапылтышт.

ПкІыхьэкІэ Аслъанбек Джамбэчые щыщ. Боксыр шІогъэшІэгъонэу зыфигъасэщыгъ. Шапхъэ зымыІэ спорт зэзэномкІи гъэхьагъэхэр ышІыштыгъэх. Джамбэчые атлетикэ онтэгъум ныбжьыкІэхэр дэгъоу щыфагъасэх. Тренер-кІэлэегъаджэу Чэмбэхъу Анзор чылэм дэс кІалэхэм спортым имызакъоу,

лъэпкъ шэн-хабзэхэр арегъашІэх.

Боксыр, футболыр, нэмыкІхэри ПкІыхьэкІэ Аслъанбек шІогъэшІэгъоныгъэхэми, атлетикэ онтэгъум хэхьэрэ пауэрлифтингом нахь пыщагъэ хьугъэ. Килограмм 75-м нэс къэзышчэрэмэ якуп медальхэр къыщыдихыгъэх. Урысыем и Кубок икьыдэхын фэгъэхьыгъэ зэнэкъокъум рекорд щигъэуцугъ, апэрэ чІыплэр къыщыдихыгъ. Онтэгъугъэ зэфэшъхьаф зигэмэ якуп изэлүклэгъухэу Евразием щыкІуагъэмэ дышъэ медалыр къащыдихыгъ. Шхьэлэхъо Къэплған мы зэнэкъокъум тыжыи медалыр къыщыдихыгъ.

Шхьэлэхъо Къэплғанрэ ПкІыхьэкІэ Аслъанбекрэ Адыгеим къызэгъээжыи, Мыекъопэ къралыгъо технологическэ университетым иректорэу Блэгъожэ Хьазрэт, кІэлэегъаджэхэр, студентхэр къафэгъушІуагъэх, ректорым шІухьафтынхэр къафишІыгъэх.

Тиспортсменхэм щытхьур къахьыгъ, тафэраз, — еІо тренер-кІэлэегъаджэу, Мыекъопэ къралыгъо технологическэ университетым физическэ плуныгъэмкІэ икафедрэ ипашэу, педагогикэ шІэныгъэхэмкІэ докторэу, професорэу Виталий Свечкаревым. — Спортым ишІуагъэкІэ тиныбжьыкІэхэм язэфыштыкІэхэр нахь мэпытэх, кІуачІэр апсыхъэ. Къэплғанни Аслъанбеки ныбджэгъубэ яІ, цІыфышІух.

Дунаим изэнэкъокъухэу Украинэм щыкІоштхэм ахэлэжьэхэхэу Къ. Шхьэлэхъомрэ А. ПкІыхьэкІэмрэ загъэхьазыры. Тинарт шъаохэм ямедальхэм ахагъэхьонэу, Адыгэ Республикэм ыцІэ дунаим нахь лъагъэ шІалэтынэу тафэлаІо.

Сурэтым итхэр: **Шхьэлэхъо Къэплған, Виталий Свечкаревыр, ПкІыхьэкІэ Аслъанбек.**

ДЗЮДО

Якьулайныгъэ хагъахъо

Урысые Федерацием итурнирэу дзюдомкІэ Щэрджэскъалэ щыкІуагъэр Къэрэщэе-Щэрджэсым ІэнэтІэ зэфэшъхьафхэм аІутэу ильэсыбэрэ Іоф щызышІэгъэ Тебеув Ансар фэгъэхьыгъагъ.

Къыблэ шьолгырымрэ Темыр Кавказымрэ ябэнэкІуи 170-рэ зэнэкъокъум хэлэжьагъ. Темыр Осетием, Къэбэртэе-Бэлъкъарым, Краснодар ыкІи Ставрополь крайхэм, Адыгеим, нэмыкІхэм яспортсменхэм хагъэунэфыкІыр чІыплэхэр къыдахыгъэх.

1994 — 1996-рэ ильэсхэм кьэхьугъэ кІалэхэр бэнэпІэ алырэгъум щызэлүкІагъэх. Дэхъу Азэмат, кг 60, Кошхьаблэ щыщ, апэрэ чІыплэр къыдихыгъ. Шхьэлэхъо Муратэ, кг 100-м кьехъу, яТонэрэ чІыплэр къыфагъэшъошагъ, Псэйтыку щапІугъ. Пхэнэе Нурбий, кг 81-рэ, Хьакурынэхьабл, Щыщэ Астемир, кг 90-рэ, Кошхьабл, Нажэ Руслған, кг 100, Кошхьабл, щыри ящэнэрэ хьугъэх.

Адыгэ Республикэм изаслуженнэ тренерэу Бастэ Сэлымэ къызэрэтиІуагъэу, тибэнаІохэм якьулайныгъэ хагъэхьоным фэшІ нэмыкІ зэлүклэгъухэми ахэлэжьэщтых.

*НэкІубгъор
зыгъэхьазырыгъэр
ЕМТИЛЬ Нурбий.*

Зэхэзышагъэхэр:
Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэр, иминистрэхэм я Кабинет

КъыдзыгъэкІырэр:
Адыгэ Республикэм лъэпкэ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи кьэбар жьугъэм иамалхэмкІэ и Комитет
Адресыр: ур.Крестьянскэр, 236

**Редактор
шхьаІэр**

**ДЭРБЭ
ТИМУР**

**Редакциер
зыхъышІэр:**
385000,
кь. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шхьаІэм
иагъэр:
гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-
шхьаІэм зы-
хьырэ секретары:
52-16-77.
E-mail:
adygvoice@mail.ru

**Зыщаушыхьаты-
гъэр:**
Урысые Федерацием хэутын ІофхэмкІэ, телерадиокъэтынхэмкІэ ыкІи зэлъыІэсыкІэ амалхэмкІэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чІыплэ гъэлорышІапІ, зэраушыхьатыгъэ номерыр
ПИ №10-3892

Гъэзетым къыхиутыхэрэм мыштыпкъагъэу къахафэхэрэмкІэ къэзытхыгъэхэм пшъэдэ-кІыжэ ахьы. Къатхэхэрэмрэ гъэзетым щылажьэхэрэмрэ яепллыкІэ зэтемыфэн ылъэ-кІышт. Гъэзетеджэхэм къытфагъэхьырэ тхыгъэхэр зэхэтыфхэрэп ыкІи къэзытхыгъэхэм аІкІэдгъэхьажьыхэрэп.

Зыщыхаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ІОГ»,
385000,
кь. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

**Пчъагъэр
3536
Индексхэр
52161
52162
Зак. 1140**

Хэутыным узщыкІэтхэнэу щыт уахътэр
Сыхьатыр 18.00
ЗыщыкІэтхэгъэхэ уахътэр
Сыхьатыр 18.00